

บทที่ 4

วลีและประโยค

คำว่า “วากยสัมพันธ์” พระยาอุปกิตศิลปสารได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า ความเกี่ยวข้องของคำต่าง ๆ ในถ้อยคำตอนหนึ่ง ๆ เรียกว่า วากยสัมพันธ์¹ เมื่อกล่าวโดยความหมายที่ชัดเจน วากยสัมพันธ์เป็นวิชาที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ของประโยคในระดับต่าง ๆ ทางไวยากรณ์ และศึกษากฎเกณฑ์แสดงความสัมพันธ์ของส่วนประกอบของประโยค ได้แก่ การศึกษาความสัมพันธ์ของคำซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นวลี ศึกษาความสัมพันธ์ของวลีซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นอนุพจน์ และศึกษาความสัมพันธ์ของอนุพจน์ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นประโยค คำว่า วากยสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคำว่าไวยากรณ์ (Grammar) จนมีการนำมาใช้แทนกันได้²

ในที่นี้จะศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ของคำในลักษณะการเรียงคำระดับต่าง ๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การเรียงคำระดับวลี
2. การเรียงคำระดับประโยค

การเรียงคำระดับวลี

ความหมายของวลีตามแนวภาษาศาสตร์ ได้มีผู้ให้ความหมายหลายอย่างแตกต่างกันออกไป เป็นต้นว่า พันธ์ิ โชติกเสถียร ให้ความหมายว่า คำ ๆ เดียวก็ได้ หลาย ๆ คำก็ได้ซึ่งประกอบเป็นส่วนหนึ่งของประโยค เช่น “เด็กเดิน” นี่คือนำประโยคหนึ่งประโยค “เด็ก” เป็นวลีคือ นามวลี “เดิน” ก็เป็นวลี กริยวลีเพราะต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของประโยค แต่ว่าเมื่อไรที่มีแต่คำ “เด็ก” จะบอกว่าเป็นวลีไม่ได้ เพราะเด็กคราวนี้ไม่ได้อยู่ในประโยคแล้ว³

¹ พระยาอุปกิตศิลปสาร, หลักภาษาไทย (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2539), 191.

² พยาร์ เจริญฉาย, วิทยาหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544), 91.

³ พันธุ์ โชติกเสถียร, วิชาไวยากรณ์ไทยที่ควรสอนในปัจจุบัน : คำบรรยายวิชาภาษาไทย (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), 157.

ดร.วิจินต์ ภาณุพงศ์ ให้ความหมายของวลีว่า วลี หมายถึงคำ ๆ เดียวก็ได้ หรือคำหลาย ๆ คำก็ได้ วลีทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคหน่วยใดหน่วยหนึ่ง⁴¹

ชนิดของวลี

เมื่อวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์โดย ดร. วิจินต์ ภาณุพงศ์ ชนิดของวลีในภาษาหล่มแบ่งออกเป็น 5 ชนิด คือ

1. นามวลี
2. กริยาวลี
3. วิเศษณ์วลี
4. สถานวลี
5. กาลวลี

1. นามวลี คือ คำหรือกลุ่มคำที่ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบประโยคชนิดใดชนิดหนึ่ง

ใน 4 ชนิด คือ หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หน่วยกรรมรอง และหน่วยนามเดี่ยว ดังนี้

คำนาม หรือคำนาม + ส่วนขยาย ทำหน้าที่เป็นหน่วยประธาน เช่น

/nok⁵/ /ju:³/ /t^hoŋ²/ /kok² maj⁵/

นก อยู่ บน ต้นไม้
/pet²/ /ju:³/ /ka:ŋ²/ /t^hoŋ³ na:²/

เปิด อยู่ กลางทุ่งนา
/kaj³/ /to:²/ /mi:a²/ /k^haj³/ /k^ha:m² saw⁵/

ไก่ ตัวเมีย ไช้ ตอนเช้า
/lot⁵/ /k^han²/ /nan⁵/ /ŋa:m²/ /la:j¹/

รถ คันนั้น สวย มาก

คำนาม หรือคำนาม + ส่วนขยาย ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมตรง เช่น

/ŋu:a²/ /kam² laŋ²/ /kin²/ /fi:aŋ²/

วัว กำลัง กิน ฟาง

⁴¹ วิจินต์ ภาณุพงศ์, การวิเคราะห์ภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ : คำบรรยายวิชาภาษาไทย , ม.ป.ท., ม.ป.ป., 245.

/ k^hi:⁴ k^hε:⁴/ / kin²/ / kaj³/ / to:²/ / kǎj³/

จระเข้ กิน ไก่ ตัว ใหญ่

/ kǎ:³/ / so:p⁵/ / si:a⁴ ma:k⁴ ka³ lɛŋ³/ / si:¹/ / k^ha:w¹/

ฆ่า ชอบ เลือคอกระเช้า สี ขาว

/ pa:⁵/ / sw:⁵/ / p^ha:⁴ maj¹/ / p^hɯ:n¹/ / nan⁵/

ป่า ซื่อ ผ้าไหม ผืน นัน

คำนาม หรือคำนาม + ส่วนขยาย ทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรมรอง เช่น

/ k^hu:² ba:²/ / Kam² laŋ²/ / so:n¹/ / naŋ³ sw:¹/ / cu:a³/ / no:j⁵/

เจ้าอาวาส กำลัง สอน หนังสือ สามเณร น้อย

/ dek² no:j⁵/ / Kam² laŋ²/ / haj⁴/ / kǐ:a³/ / liŋ²/

เด็ก กำลัง ให้ อาหาร ถึง

/ ?i:² mɛ?²/ / po:n⁵/ / k^haw⁴/ / no:ŋ⁵/ / t^həŋ²/ / t^hi:ŋ¹/

แม่ ป้อน ข้าว นื่อง บน กระต้อนนา

/ ?i:² p^ho?²/ / haj⁴/ / pin⁵ pa:²/ / na:⁵/

พอ ให้ บึงปลา น้ำ

/ ?a:²/ / si:ŋ³/ / k^haw⁴ nom¹/ / la:n¹ sa:j²/

อา ซ่อน ขนมน หลานชาย

คำนาม หรือคำนาม + ส่วนขยาย ทำหน้าที่เป็นหน่วยนามเดี่ยว ซึ่งจะใช้ในประโยคถาม-

ตอบ เช่น

ถาม / p^hu:⁴ daj¹/ / pit²/ / pa?² tu:²/ / ba:n²/ / nan⁵/

ใคร ปิด ประตุ บาน นัน

ตอบ / luŋ²/

ลุง

ถาม / caw⁵/ / pen²/ / k^hu:²/ / lɯ:¹/ / tam² lu:at⁴/

คุณ เป็น ครู หรือ ตำรวจ

ตอบ / tam² lu:at⁴/

ตำรวจ

องค์ประกอบของนามวลี

องค์ประกอบของนามวลีในภาษาหล่มมี 4 ชนิด คือ หน่วยหลัก หน่วยคุณศัพท์ หน่วยจำนวน และหน่วยกำหนด ดังนี้

1. หน่วยหลัก ประกอบด้วยคำนามหรือคำสรรพนาม ซึ่งอาจปรากฏตามลำพังเพียงชนิดเดียวหรือปรากฏร่วมกันก็ได้ นามวลีที่มีองค์ประกอบเป็นหน่วยหลัก อาจจะเป็นคำนาม คำนาม + คำสรรพนาม คำนาม + คำเชื่อม + คำนาม ดังนี้

หน่วยหลักที่มีคำนาม หรือคำสรรพนามคำเดียว เช่น

/sa:w²na:²/ /Kam²laŋ²/ /t^haj¹/ /na:²/

ชานา กำล้ง ไถ นา

/hiŋ³hoj⁴/ /bin²/ /tam³/

หิ้งห้อย บิน ต่ำ

/mot⁵dam²/ /k^hwn⁴/ /ba:n⁵/ /lɛ:w⁵/

มดคำ ขึ้น บ้าน แล้ว

หน่วยหลักที่มีคำนามเรียงกัน โดยอาศัยคำเชื่อม เช่น

/ʔi:²p^hoʔ²/ /kap²/ /so:n⁵/ /kep²/ /het²/ /k̄a:m²saw⁵/

พ่อ กับ ยาย เกือบ เห็น ตอนเช้า

/pu:³/ /kap²/ /k̄a:³/ /saj³/ /ba:t⁴/ /su:²mɯ:⁵/

ปู่ กับ ย่า ไล่ บาตร ทุกวัน

/ʔɯ:aj⁵/ /kap²/ /ʔa:j⁵/ /tɛŋ³ŋa:n²/ /lɛ:w⁵/

พี่สาว กับ พี่ชาย แต่งงาน แล้ว

หน่วยหลักที่มีคำนามและคำสรรพนามเรียงกัน เช่น

/kop²/ /man²/ /kin²/ /k^hi:⁴saj⁴di:an²/ /kap²/ /mɛ:ŋ²maw³/

กบ มัน กิน ไล่เดือน และ แมลงเม่า

/hu:a¹caj²/ /man²/ /ten⁵/ /hɛ:ŋ²/ /k^hwn⁴/

หัวใจ มัน เดิน แร้ง ขึ้น

/sa:w² ba:n⁵/ /k^haw¹ caw⁵/ /paj²/ /ha:¹/ /no:³ maj⁵/
 ชาวบ้าน เขา ไป หา หน่อไม้

2. หน่วยคุณศัพท์ ประกอบด้วยคำคุณศัพท์หรือคำลักษณนามกับคำคุณศัพท์ ดังนี้
 หน่วยคุณศัพท์ที่มีคำคุณศัพท์คำเดียว เช่น

/k^hon²/ /ʔu:an⁵/ /no:n²/ /do:n²/

คน อ้วน นอน นาน

/si:a⁴/ /na:¹/ /top²/ /tʰa:k⁵/

เสือ หนา ชัก ยาก

/si:a¹/ /tʰaj³/ /kat²/ /ku:aŋ²/

เสือ ใหญ่ กัด กวาง

หน่วยคุณศัพท์ที่มีคำลักษณนามกับคำคุณศัพท์เรียงกัน เช่น

/ma:k⁴ na:m⁵/ /lu:k⁵/ /tʰaj³/ /suk²/ /ɛ:w⁵/

น้ำเต้า ลูก ใหญ่ ลูก แล้ว

/mi:t⁵/ /da:m⁵/ /maj³/ /si:a¹/ /ɛ:w⁵/

มีด ค้าง ใหม่ หาย แล้ว

/ma:k⁴ mi:⁵/ /nu:aj³/ /tʰaj³/ /lon³/ /ca:k⁴/ /kok²/

ขุ่น ลูก ใหญ่ หล่น จาก ต้น

3. หน่วยจำนวน ประกอบด้วยคำ 4 ชนิดคือ คำจำนวน คำลำดับที่ คำลักษณนาม และคำหน้าจำนวน ดังนี้

3.1 หน่วยจำนวนที่มีคำลักษณนามกับคำลำดับที่เรียงกัน เช่น

/tɛ:ŋ² mo:²/ /nu:aj³/ /tʰi:³/ /nɯŋ³/

แดงโม ลูก ที่ หนึ่ง

/lu:k⁵ sa:j²/ /no:j⁵/

ลูกชาย คนสุดท้อง

/lu:k⁵ sa:w¹/ /k^hon²/ /kok²/

ลูกสาว คน แรก

/k^han¹ na:m⁵/ /ʔan²/ /sut² t^ha:j⁵/

จันน้ำ ใบ สุดท้าย

3.2 หน่วยจำนวนที่มีคำจำนวนนับกับคำลักษณนามเรียงกัน ใช้ในการนับจำนวน
ของคำนามที่เป็นหน่วยหลัก เช่น

/ma:k⁴ ka³ t^han²/ /sa:m¹/ /nu:aj³/

พุทรา สาม ลูก

/ho:m¹ bu:a³/ /si:³/ /ton⁵/

หอมแดง ลี ต้น

/k^hi:⁴ koʔ²/ /ha:⁴/ /to:²/

จิ้งเหลน ห้า ตัว

3.3 หน่วยจำนวนที่มีคำนำหน้าจำนวนกับคำนามเรียงกัน ใช้นำหน้าจำนวนเพื่อ
แสดงการบอกจำนวนรวม เช่น

/k^hu:²/ /bet²/ /lo:ŋ² li:an²/

ครูทั้งโรงเรียน
/tak⁴ ka³ tɛ:n²/ /bet²/ /t^hon³/

ตึกเตน ทั้ง หุ่น

/p^hu:⁴ tɛj³ ba:n⁵/ /t^huk⁵/ /mu:³ ba:n⁵/

ผู้ใหญ่บ้าน ทุก หมู่บ้าน

คำว่า /bet²/ “ทั้ง” และ /t^huk⁵/ “ทุก” คือคำนำหน้าจำนวนในประโยคข้างต้น

4. หน่วยกำหนด ประกอบด้วยคำชี้เฉพาะ 4 คำ คือ /ni:⁵/ “นี้” , /nan⁵/ “นั่น” ,
/p^huaʔ⁵/ “โน้น” , /daj¹/ “ใด, ไหน” ซึ่งแต่ละคำแสดงตำแหน่งของนามต่างกันดังนี้

4.1 หน่วยกำหนด /ni:⁵/ “นี้” ใช้กับคำนามที่ชี้เฉพาะลงไป และมี
ตำแหน่งอยู่ใกล้ตัวผู้พูดมากที่สุด เช่น

/mɛ:ŋ²/ /to:²/ /ni:⁵/

แมลง ตัว นี้

/saʔ² mut²/ /lem³/ /ni:⁵/

สมุด เล่ม นี้

/ma:k⁴ si:¹ da:²/ /nu:aj³/ /ni:⁵/

ฝรั่ง ลูก นี้

4.2 หน่วยกำหนด /nan⁵/ “นั่น” ใช้กับคำนามที่ชี้เฉพาะลงไป แต่มี

ตำแหน่งอยู่ไกลจากผู้พูด เช่น

/k^hi:at⁴/ /to:²/ /nan⁵/

เขียด ตัว นั้น

/ka³ ta:³/ /nu:aj³/ /nan⁵/

ตะกร้า ใบ นั้น

/ʔi:² ke:ŋ⁵/ /du:aŋ²/ /nan⁵/

พระจันทร์ ดวง นั้น

4.3 หน่วยกำหนด /p^hua?⁵/ “โน้น” ใช้กับคำนามที่ชี้เฉพาะลงไป และมี

ตำแหน่งอยู่ไกลจากผู้พูดเหมือนกับ /nan⁵/ “นั่น” แต่มีตำแหน่งไกลกว่า เช่น

/p^hu:² k^haw¹/ /lu:k⁵/ /p^hua?⁵/

ภูเขา ลูก โน้น

/t^hu?⁵ li:an²/ /kok²/ /p^hua?⁵/

ทุเรียน ต้น โน้น

/ku:aŋ²/ /to:²/ /p^hua?⁵/

กวาด ตัว โน้น

4.4 หน่วยกำหนด /daj¹/ “ใด, ไหน” ใช้กับคำนามที่ไม่ชี้เฉพาะเจาะจง

ใช้ประกอบท้ายคำนามเพื่อแสดงคำถาม เช่น

/ta?² ki:aŋ²/ /nu:aj³/ /daj¹/

ตะเกียง ดวง ไหน

/hi:a²/ /lam²/ /daj¹/

เรือ ลำ ไหน

/t^ha:ŋ²/ /sen⁴/ /daj¹/

ถนน สาย ไหน

โครงสร้างของนามวลี

องค์ประกอบของนามวลีทั้ง 4 ชนิดดังกล่าวข้างต้น อาจนำมาประกอบเข้าเป็นแบบโครงสร้างของนามวลีได้ 10 แบบ คือ

แบบที่ 1 ประกอบด้วยหน่วยหลัก เช่น

/kop ² /	กบ	/mi: ¹ /	หมี
/ki:an ² /	เกวียน	/tɛ:n ² /	แดน
/pu: ² /	ปู	/kap ² kɛ: ⁵ /	ตุ๊กแก

แบบที่ 2 ประกอบด้วยหน่วยหลักกับหน่วยคุณศัพท์ เช่น

/k ^h on ² /	/ba: ⁵ /	คนบ้า	/k ^h aw ⁴ /	/kaw ³ /	ข้าวเก่า
/na:m ⁵ /	/naw ³ /	น้ำเน่า	/na:m ⁵ /	/ho:n ⁵ /	น้ำร้อน
/si:ak ⁵ /	/san ⁴ /	เชือกสั้น	/dek ² /	/di: ² /	เด็กดี

แบบที่ 3 ประกอบด้วยหน่วยหลักกับหน่วยจำนวน เช่น

/ca:n ² /	/sa:m ¹ /	จาน 3 (ใบ)	/k ^h on ¹ /	/pɛ:t ⁴ /	ชน 8 (เส้น)
/k ^h u:an ¹ /	/so:ŋ ¹ /	ขวาน 2 (ด้าม)	/fɯ:n ² /	/kaw ⁵ /	ฟัน 9 (มัด)
/faj ² /	/ha: ⁴ /	ไฟ 5 (กอง)	/t ^h a:ŋ ² /	/so:ŋ ¹ /	ถนน 2 (สาย)

แบบที่ 4 ประกอบด้วยหน่วยหลักกับหน่วยกำหนด เช่น

/pi: ² /	/ni: ⁵ /	ปีนี้	/la:n ⁵ /	/daj ¹ /	ร้านไหน
/ton ⁵ /	/nan ⁵ /	ต้นนั้น	/k ^h on ² /	/ni: ⁵ /	คนนี้
/pa: ³ /	/ni: ⁵ /	ป่านี้	/p ^h e:ŋ ² /	/daj ¹ /	เพลงไหน

แบบที่ 5 ประกอบด้วยหน่วยหลัก หน่วยคุณศัพท์ หน่วยลักษณนามและหน่วยกำหนด เช่น

/sa:t ⁴ /	/si: ¹ /	/dam ² /	/p ^h ɯ:n ¹ /	/ni: ⁵ /
เสื้อ	สี	ดำ	ผืน	นี้
/taw ³ /	/no:j ⁵ /	/to: ² /	/nan ⁵ /	
เต้า	น้อย	ตัว	นั้น	
/p ^h a: ⁴ /	/k ^h a:w ¹ /	/p ^h ɯ:n ¹ /	/daj ¹ /	
ผ้า	ขาว	ผืน	ไหน	

แบบที่ 6 ประกอบด้วยหน่วยหลัก หน่วยคุณศัพท์ และหน่วยจำนวน เช่น

/saj²/ /no:j⁵/ /sa:m¹/

ไซ เล็ก 3 (หลัง)

/bo:t⁴/ /tʰaj³/ /nɯŋ³/

อุโบสถ ใหญ่ 1 (หลัง)

/soŋ³/ /dam²/ /ha:⁴/

กางเกง ดำ 5 (ตัว)

แบบที่ 7 ประกอบด้วยหน่วยหลัก หน่วยจำนวนและหน่วยกำหนด เช่น

/het² ho:m¹/ /hok² do:k⁴/ /nan⁵/

เห็ดหอม 6 ดอก นั้น

/k^haw⁴ sa:n¹/ /sip² so:p⁴/ /ni:⁵/

ข้าวสาร 10 กระสอบ นี้

/ʔo:j⁵/ /cet² lam²/ /p^hua⁵/

อ้อย 7 ลำ โน้น

แบบที่ 8 ประกอบด้วยหน่วยหลัก หน่วยจำนวนและหน่วยคุณศัพท์ เช่น

/nam⁵ ta:n²/ /so:ŋ¹ t^hoŋ¹/ /no:j⁵/

น้ำตาล 2 ถัง เล็ก

/ham²/ /si:³ t^hoŋ¹/ /tʰaj³/

รำ 4 ถัง ใหญ่

/sa?² mut²/ /sa:m¹ lem³/ /no:j⁵/

สมุด 3 เล่ม เล็ก

แบบที่ 9 ประกอบด้วยหน่วยหลัก หน่วยจำนวน หน่วยคุณศัพท์และหน่วยกำหนด เช่น

/na:m⁵ pa:²/ /so:ŋ¹ k^hu:at⁴/ /ka:ŋ²/ /nan⁵/

น้ำปลา 2 ขวด กลาง นั้น

/p^hoŋ¹ sak⁵ p^ha:⁴/ /ha:⁴ koŋ³/ /no:j⁵/ /ni:⁵/

ผงซักฟอก 5 กล่อง เล็ก นี้

/na:m⁵ ʔat² lom²/ /so:ŋ¹ k^hu:at⁴/ /no:j⁵/ /p^hua⁵/

น้ำอัดลม 2 ขวด เล็ก โน้น

แบบที่ 10 ประกอบด้วยหน่วยหลัก หน่วยคุณศัพท์ หน่วยจำนวนและหน่วยกำหนด เช่น

/si:a⁴/ /dɛ:ŋ²/ /so:ŋ¹ to:²/ /nan⁵/

เสื้อ แดง 2 ตัว นั้น

/lot⁵/ /kaw³/ /sa:m¹ k^han²/ /ni:⁵/

รถ เก่า 3 คัน นี่

/t^hi:an²/ /k^ha:w¹/ /kaw⁵ lem³/ /ni:⁵/

เทียน ขาว 9 เล่ม นี่

2. กริยาวลี คือวลีที่มีคำกริยานำหน้า เช่น อยู่อย่างนี้ ดีแล้ว , ประชานาธิปไตย ลอบทำร้าย, วิทยาลัยครู ประกาศรับสมัคร ระดับปริญญาตรีเมื่อไร⁴² กริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบประโยคจะประกอบด้วยหน่วยกริยาชนิดใดชนิดหนึ่งใน 3 ชนิด คือ หน่วยกริยากรรม หน่วยกริยากรรม และหน่วยกริยาทวิกรรม ดังนี้

คำกริยา หรือคำกริยากับส่วนขยายที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรม เช่น

/ta:w³/ /ta:j²/

เต่า ตาย

/nok⁵ ?i:an⁵ mo:ŋ³/ /bin²/ /su:ŋ¹/ /caŋ²/

นกเอี้ยง บิน สูง จริง

/ko:ŋ² faj²/ /luk⁵/ /do:n²/ /lɛ:w⁵/

กองไฟ ลุก นาน แล้ว

/lot⁵ faj²/ /ma:²/ /sa:⁵/ /caŋ²/

รถไฟ มา ช้า จริง

คำกริยา หรือคำกริยากับส่วนขยายที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรม เช่น

/k^ho:j⁴/ /kin²/ /k^haw⁴/ /sɛ:p⁵/ /?i:² li:¹/

ฉัน กิน ข้าว อร่อย จริง ๆ

/la:n⁵/ /ni:⁵/ /k^ha:j¹/ /si:¹/ /p^hɛ:ŋ²/ /t^hi:³ sut²/

ร้าน นี่ ขาย สี่ แปง ที่สุด

⁴² คณะอาจารย์หมวดภาษาไทย วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา, หลักภาษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ การศึกษา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์, 2518), 45.

/k^haw¹ caw⁵/ /het⁵/ /ŋa:n²/ /mon³ ni:³/ /su:² mɯ:⁵/
 เขา ทำ งาน ที่นี่ ทุกวัน

คำกริยา หรือคำกริยากับส่วนขยายที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยาทวิกรรม เช่น

/no:⁵ sa:j²/ /saj³/ /ba:t⁴/ /p^ha?⁵/
 น้องชาย ไล่ บาทร พระ
 /pu:³/ /haj⁴/ /p^ha:⁴ hom³/ /la:n¹/ /ɛ:w⁵/
 ปู่ ให้ ผ่าห่ม หลาน แล้ว
 /pa:⁵/ /tɨp²/ /mo:n¹/ /luŋ²/ /ʔi:k⁴ ɛ:w⁵/
 ป้า เข็บ หมอน ลุง อีกแล้ว
 /ʔa:²/ /haj⁴/ /cok²/ /na:⁵/ /ɛ:w⁵/
 อา ให้ จอบ น้ำ แล้ว

บททฤษฎีภาษาศาสตร์ ส่วนวลี

องค์ประกอบของกริยวลี

องค์ประกอบของกริยวลีในภาษาหล่มมี 4 ชนิด คือ หน่วยหลัก หน่วยช่วย กริยาหน้าหน่วยหลัก หน่วยช่วยกริยาหลังหน่วยหลัก และหน่วยขยาย

1. หน่วยหลัก คือส่วนประกอบของกริยวลีที่ประกอบด้วยคำ 3 ชนิด คือ คำกริยา อกรรม คำกริยาสกรรม หรือคำกริยาทวิกรรม คำกริยาทั้ง 3 ชนิดนี้ อาจปรากฏเพียงลำพัง ชนิดเดียวหรืออาจปรากฏร่วมกับคำหน้ากริยา คำหลังกริยาก็ได้ ซึ่งคำกริยวลีที่เป็นหน่วยหลักนี้อาจเกิดจากคำกริยาชนิดใดชนิดหนึ่ง ดังนี้

หน่วยหลักที่เกิดจากคำกริยาคำเดียว เช่น

/k^hu:² tɨj³/ /k^hi:at⁵/
 ครูใหญ่ โกรธ
 /ʔi:² hɛ:ŋ⁵/ /bin²/
 อีแรง บิน
 /nok⁵ ʔi:an⁵ mo:ŋ³/ /cap²/ /ŋa:² maj⁵/
 นกเอี้ยง จับ กิ่งไม้

หน่วยหลักที่เป็นคำประสมระหว่างคำกริยากับคำนาม เช่น

/k^hɔj⁴/ /cep²/ /k^ha:¹/
 จัน เจ็บ ขา
 /tam²lu:at⁴/ /giŋ²/ /pɯ:n²/ /mɛn³/
 ดำรวจ ยิง ปืน แม่น
 /nɔ:ŋ⁵sa:j²/ /ha:¹/ /pa:²/ /keŋ³/
 น้องชาย หา ปลา เก่ง

หน่วยหลักที่เกิดจากคำหน้ากริยากับคำกริยา เช่น

/k^haw¹caw⁵/ /ma:²/ /bo:k⁴/ /pa:⁵/ /k^ha:m²daj¹/
 เขา มา บอก ป้า เมื่อไหร่
 /so:n⁵/ /ja:k⁴/ /kin²/ /ku:aj⁵k^haj³/
 ตา อยาก กิน กลัวไข
 /la:n¹sa:w¹/ /so:p⁵/ /len³/ /ki:²la:²/
 หลานสาว ชอบ เล่น กีฬา

หน่วยหลักที่เกิดจากคำกริยากับคำหลังกริยา เช่น

/ʔi:²p^hɔʔ²/ /wa:ŋ²/ /waj⁵/ /moŋ³daj¹/
 พ่อ วาง ไว้ ที่ไหน
 /caw⁵/ /ja:³/ /waw⁵/ /paj²/ /de:⁵/
 เธอ อย่า พุด ไป นะ
 /p^hom¹/ /het⁵/ /daj⁵/ /ɛ:w⁵/
 ผม ทำ ได้ แล้ว

2. หน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลัก คือส่วนประกอบของวลีหลายกริยา ซึ่งอาจจะประกอบด้วยคำ 2 ชนิด คือ คำช่วยหน้ากริยา คำปฏิเสธ /boʔ⁵/ “ไม่” ซึ่งคำแต่ละชนิดอาจจะปรากฏตามลำพังหน้าหน่วยหลัก หรือปรากฏร่วมกันก็ได้ ดังนั้น หน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลักจึงอาจเป็นคำชนิดใดชนิดหนึ่ง ดังต่อไปนี้

หน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลักที่เป็นคำช่วยหน้ากริยาคำเดียว เช่น

/lot⁵ me:²/ /kam² lan²/ /co:t⁴/

รถเมล์ กำลัง จอด

/sa:w² p^hut⁵/ /ton⁵/ /het⁵/ /bun²/

ชาวพุทธ ต้อง ทำ บุญ

/pa:⁵/ /k^həj²/ /li:an⁵/ /nok⁵ pet² na:m⁵/

ป่า เคย เลี้ยง นกเป็ดน้ำ

หน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลักที่เป็นคำช่วยหน้ากริยาสองคำ เช่น

/k'a:³/ /ton⁵/ /k^həj²/ /da:³/ /la:n¹/

ย่า ต้อง เคย ค่า หลาน

/k^həj⁴/ /k^hɯ:² si:³/ /ton⁵/ /waw⁵/ /k^hu:am² ciŋ²/

ฉัน คง ต้อง พุด ความจริง

/luŋ²/ /k^həj²/ /daj⁵/ /kin²/ /mɛ:ŋ² maw³/

ลุง เคย ได้ กิน แมลงเม่า

หน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลักที่เป็นคำปฏิเสธ เช่น

/fon¹/ /bo?⁵/ /tok²/ /k'a:m² mɯ:⁵ wen²/

ฝน ไม่ ตก ตอนกลางวัน

/k^həj⁴/ /bo?⁵/ /hen¹/ /da:w² tok²/

ฉัน ไม่ เห็น ดาวตก

/mɛ:ŋ² wan²/ /bo?⁵/ /so:p⁵/ /na:m⁵/

แมลงวัน ไม่ ชอบ น้ำ

หน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลักที่เป็นคำช่วยหน้ากริยากับคำปฏิเสธ เช่น

/lu:k⁵/ /ton⁵/ /bo?⁵/ /len³/ /p^haj³/

ลูก ต้อง ไม่ เล่น ไฟ

/k^hu:²/ /si:³/ /bo?⁵/ /ma:²/ /lo:ŋ² li:an²/

ครู จะ ไม่ มา โรงเรียน

/din² so:¹/ /k^hɯ:² si:³/ /bo?⁵/ /si:a¹/ /ko:⁵/

ดินสอ คง ไม่ หาย หรอก

หน่วยช่วยกริยหน้าหน่วยหลักที่เป็นคำปฏิเสธกับคำช่วยหน้ากริยา เช่น

/caw⁵/ /boʔ⁵/ /tɔŋ⁵/ /fa:w⁵/ /dɛ:⁵/

เธอ ไม่ ต้อง รีบ นะ

/lu:k⁵ sa:w¹/ /boʔ⁵/ /kʰe:j²/ /tuaʔ²/ /lɛ:j²/

ลูกสาว ไม่ เคย โทก เคย

/lu:k⁵ sa:j²/ /boʔ⁵/ /ja:k⁴/ /het⁵/ /ŋa:n²/

ลูกชาย ไม่ อยาก ทำ งาน

หน่วยช่วยหน้ากริยหน้าหน่วยหลักที่เป็นคำปฏิเสธกับคำช่วยหน้ากริยา 2 คำ เช่น

/no:ŋ⁵ sa:j²/ /boʔ⁵/ /kʰe:j²/ /daj⁵/ /hen¹/ /co:n² fo:n²/

น้องชาย ไม่ เคย ได้ เห็น พังพอน

/pa:⁵/ /boʔ⁵/ /tɔŋ⁵/ /fa:w⁵/ /beŋ³/

ป้า ไม่ ต้อง รีบ ดู

/pu:³/ /boʔ⁵/ /kʰe:j²/ /ja:k⁴/ /kin²/ /law⁴/

ปู่ ไม่ เคย อยาก ดื่ม เหล้า

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

3. หน่วยช่วยกริยหลังหน่วยหลัก คือส่วนประกอบของกริยวลีที่ประกอบด้วยคำช่วยหลังกริยา ที่แสดงกาล แสดงการชักชวนหรือคำสั่ง แสดงการบอกเล่าหรือปฏิเสธ ซึ่งอาจเป็นคำช่วยหลังกริยชนิดใดชนิดหนึ่ง ดังนี้

3.1 คำช่วยหลังกริยาที่แสดงกาลของประโยค ดังนี้

คำว่า /ju:³/ “อยู่” แสดงถึงปัจจุบันกาล เช่น

/kʰɔj/ /la:ŋ⁵/ /tʰu:aj⁴/ /ju:³/

ฉัน ล้าง ถ้วย อยู่

/lu:aŋ¹ pʰɔ:³/ /ʔa:p⁴/ /na:m⁵/ /ju:³/

หลวงพ่อบ าน น้ำ อยู่

/ʔa:²/ /lap²/ /ju:³/

อา หลับ อยู่

คำว่า /lɛ:w⁵/ “แล้ว” แสดงถึงอดีตกาล เช่น

/na:m ⁵ /	/lon ⁵ /	<u>/lɛ:w⁵/</u>
น้ำ	ล้น	แล้ว
/lu:k ⁵ ha:n ³ /	/kaj ³ /	<u>/lɛ:w⁵/</u>
ลูกห่าน	โต	แล้ว
/ta? ² wen ² /	/k ^h ɯn ⁴ /	<u>/lɛ:w⁵/</u>
ตะวัน	จัน	แล้ว

3.2 คำช่วยหลังกริยาที่แสดงการชักชวนหรือคำสั่ง เช่น

/ni: ¹ /	<u>/pai²/</u>	<u>/ləj²/</u>
หนี	ไป	เลย
/k ^h on ⁵ /	<u>/ma:²/</u>	<u>/ləj²/</u>
กิน	มา	เลย
/wa:ŋ ² /	<u>/wai⁵/</u>	<u>/ləj²/</u>
วาง	ไว้	เลย

3.3 คำช่วยหลังกริยาที่แสดงการบอกเล่าหรือปฏิเสธ เช่น

/pet ² /	/bin ² /	<u>/pai²/</u>	<u>/lɛ:w⁵/</u>
เปิด	บิน	ไป	แล้ว
/lom ² /	/p ^h at ⁵ /	<u>/ma:²/</u>	<u>/lɛ:w⁵/</u>
ลม	พัด	มา	แล้ว
/pet ² /	/bin ² /	<u>/bo?⁵/</u>	<u>/k^hɯn⁴/</u>
เปิด	บิน	ไม่	จัน

4. หน่วยขยาย คือ ส่วนประกอบของกริยาวลี ซึ่งประกอบด้วยคำกริยาวิเศษณ์ที่มีลักษณะเป็นกริยาวิเศษณ์คำเดียวหรือที่ซ้ำคำกัน ซึ่งอาจมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

4.1 หน่วยขยายที่มีคำกริยาวิเศษณ์คำเดียว เช่น

/lu:aŋ ¹ ta: ² /	/ka:ŋ ³ /	<u>/sa:⁵/</u>
หลวงตา	เดิน	ช้า

/no:ŋ⁵/ /tɯ:n³/ /su:aj¹/
 นื่อง ตื่น สาย
 /p^hə:ŋ⁴/ /to:t⁴/ /pu:at⁴/
 ผึ่ง ต่อย ปวด

4.2 หน่วยขยายที่มีคำกริยาวิเศษณ์สองคำหรือที่ซ้ำคำ เช่น

/sa:ŋ⁵/ /kʰa:ŋ³/ /sa:⁵/ /la:j¹/
 ช้าง เดิน ซ้ำ มาก
 /sa:w² na:²/ /ta:j²/ /t^hɛ:⁵ t^hɛ:⁵/
 ชาวนา ตาย แท้ๆ
 /hi:a²/ /lom³/ /nɛ:³ nɛ:³/
 เรือ ล่ม แน่ๆ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

โครงสร้างของกริยาลี

องค์ประกอบของกริยาลีทั้ง 4 ชนิดดังกล่าวข้างต้น อาจนำมาประกอบเข้าเป็น
 แบบโครงสร้างของกริยาลีได้ 9 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 ประกอบด้วยหน่วยหลักคำเดียว เช่น

/kat²/ กัด /ʔa:n³/ อ่าน /bəŋ³/ ดู
 /len³/ เล่น /ti:²/ ดี /k^hi:an¹/ เขียน

แบบที่ 2 ประกอบด้วยหน่วยหลักกับหน่วยช่วยกริยาหลังหน่วยหลัก เช่น

/la:ŋ⁵/ /ju:³/ ล้างอยู่ /saj³/ /lɛ:w⁵/ ใส่แล้ว
 /hu:⁵/ /ju:³/ รู้อยู่ /son²/ /lɛ:w⁵/ ชนแล้ว
 /mu:an⁵/ /ju:³/ ม้วนอยู่ /t^ha:m¹/ /lɛ:w⁵/ ถามแล้ว

แบบที่ 3 ประกอบด้วยหน่วยหลักกับหน่วยขยาย เช่น

/t^hup⁵/ /kʰa:k⁵/ ทูบยาก /jɯ:n²/ /do:n²/ ยืนนาน
 /poj³/ /la:j¹/ ปล่อยมาก /ni:¹/ /ŋa:j³/ หนีง่าย
 /cop²/ /waj²/ จบเร็ว /ʔɯ:n²/ /sa:⁵/ กลืนซ้ำ

แบบที่ 4 ประกอบด้วยหน่วยหลัก หน่วยขยาย และหน่วยช่วยกริยาหลังหน่วยหลัก เช่น

/ ɲat⁵/ / hɛ:ɲ²/ / lɛ:w⁵/ ังคแรงแล้ว
 / k^huɲ⁴/ / su:ɲ¹/ / lɛ:w⁵/ ึ้นสูงแล้ว
 / so:n¹/ / ɲa:j³/ / ju:³/ สอนง่ายอยู่
 / loŋ²/ / tam³/ / lɛ:w⁵/ ลงต่ำแล้ว

แบบที่ 5 ประกอบด้วยหน่วยหลัก หน่วยช่วยกริยาหลังหน่วยหลัก เช่น

/ ma:ɲ⁵/ / lɛ:w⁵/ ือแล้ว
 / haj⁴/ / lɛ:w⁵/ ั้ให้แล้ว
 / het⁵/ / ju:³/ ทำอยู่
 / naɲ³/ / ju:³/ นั่งอยู่

แบบที่ 6 ประกอบด้วยหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลักกับหน่วยหลัก เช่น

/ k^hə:j²/ / ɲom²/ เคยม / kam² laŋ²/ / ho:³/ กำลังห่อ

/ hak² ka?²/ / po:n⁵/ เพิ่งป้อน / kam² laŋ²/ / lu:p⁵/ กำลังดูบ

แบบที่ 7 ประกอบด้วยหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลัก หน่วยหลัก และหน่วยช่วยกริยาหลังหน่วยหลัก เช่น

/ toɲ⁵/ / kep²/ / lɛ:w⁵/
 ต้อง เก็บ แล้ว
 / kam² laŋ²/ / maw²/ / k^ha:ɲ⁵/
 กำลัง เมา ค้าง
 / k^hə:j²/ / wa:j⁴/ / lɛ:w⁵/
 เคย ั้ไหว แล้ว

แบบที่ 8 ประกอบด้วยหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลัก หน่วยหลักและหน่วยขยาย เช่น

/ kam² laŋ²/ / loŋ²/ / tam³/
 กำลัง ลง ต่ำ
 / kam² laŋ²/ / k^huɲ⁴/ / su:ɲ¹/
 กำลัง ึ้น สูง
 / toɲ⁵/ / sɛ:³/ / do:n²/
 ต้อง แะ นาน

แบบที่ 9 ประกอบด้วยหน่วยช่วยกริยาหน้าหน่วยหลัก หน่วยหลัก หน่วยขยายและหน่วยช่วยกริยาลังหน่วยหลัก เช่น

/k ^h əj ² /	/k ^h ap ² /	/do:n ² /	/lɛ:w ⁵ /
เคย	จับ	นาน	แล้ว
/ja:k ⁴ /	/tam ³ hu:k ⁵ /	/ʔi:k ⁴ /	/lɛ:w ⁵ /
อยาก	ทอผ้า	อีก	แล้ว
/kam ² laŋ ² /	/tok ² /	/hɛ:ŋ ² /	/ju: ³ /
กำลัง	ตก	หนัก	อยู่

3. วิเศษณ์วลี คือคำหรือกลุ่มคำที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยขยายหรือหน่วยเสริมในประโยค ดังนี้

องค์ประกอบของวิเศษณ์วลี

องค์ประกอบของวิเศษณ์วลีในภาษาหล่มมี 2 ชนิด คือ หน่วยขยายกริยาหน่วยขยายวิเศษณ์ด้วยกัน ดังนี้

3.1 หน่วยขยายกริยา ซึ่งจะประกอบด้วยคำวิเศษณ์คำเดียวหรือคำวิเศษณ์ซ้ำคำ ดังนี้

หน่วยขยายที่ประกอบด้วยคำวิเศษณ์คำเดียว เช่น

/na: ⁵ /	/cu: ³ /	/mɛn ³ /
น้ำ	จ้ำ	แม่น
/lu:k ⁵ sa:j ² /	/li:an ² /	/k ^h i: ⁴ la:j ⁵ /
ลูกชาย	เรียน	แย
/lot ⁵ t ^h u:a ² /	/k ^h ab ² /	/t̃a:k ⁵ /
รถทัวร์	จับ	ยาก

หน่วยขยายที่ประกอบด้วยคำวิเศษณ์ซ้ำคำ เช่น

/k ^h əj ⁴ /	/t ^h ɔ: ⁵ /	/la:j ¹ la:j ¹ /
ฉั้น	ท้อ	มาก ๆ
/luŋ ² /	/kot ² /	/len ³ / /len ³ /
ลุง	กด	เล่น เล่น

/ʔi: 2 p h ʔ 2/ /set 5/ /k h ʔ 4/ /k h ʔ 4/

พ่อ เช็ด เบา เบา

3.2 หน่วยขยายวิเศษณ์ด้วยกัน ซึ่งจะประกอบด้วยคำวิเศษณ์สองคำเรียงกัน ดังนี้
หน่วยขยายวิเศษณ์ที่ประกอบด้วยคำวิเศษณ์เรียงต่อกัน เช่น

/caw 5/ /กัɲ 2/ /mɛn 3/ /la:j 1/

เธอ ยิง แม่น มาก

/lu:k 5 p h ʔ 5/ /waw 5/ /k h i: 4 la:j 5/ /t h i: 3 sut 2/

ลูกสะไภ้ พุด แยะ ที่สุด

/na: 5/ /k h ab 2/ /lot 5/ /waj 2/ /caŋ 2/

น้ำ ขับ รถ เร็ว จริง

โครงสร้างของวิเศษณ์วลี

องค์ประกอบของวิเศษณ์วลีในภาษาหล่มดังกล่าวยังต้น อาจนำมาประกอบเข้าเป็น

โครงสร้างของวิเศษณ์วลีได้ 7 แบบ ดังต่อไปนี้

แบบที่ 1 ประกอบด้วยคำวิเศษณ์คำเดียว เช่น

/na: 1/ หนา /ba:ŋ 2/ บาง

/su:ŋ 1/ สูง /tam 3/ ต่ำ

/kaj 2/ ไกล /k h a:w 2/ ยาว

แบบที่ 2 ประกอบด้วยคำวิเศษณ์กับคำวิเศษณ์ เช่น

/men 1 ʔap 2/ เหมือนอัป /kaj 5 k h i:an 2/ ใกล้เคียง

/su:ŋ 1 liw 3/ สูงลิ่ว /tam 3 toj 5/ ต่ำต้อย

/k h a:w 1 saj 1/ ขาวใส /k h un 3 mu:a 2/ ขุ่นมัว

/k h a:w 2 na:n 2/ ยาวนาน /na: 1 nɛn 3/ หนาแน่น

แบบที่ 3 ประกอบด้วยคำวิเศษณ์ซ้ำคำ เช่น

/k h ʔ 4 k h ʔ 4/ เบา ๆ /hɛ:ŋ 2 hɛ:ŋ 2/ แรง ๆ

/kaj 5 kaj 5/ ใกล้ ๆ /na: 1 na: 1/ หนา ๆ

/ho:m 1 ho:m 1/ หอม ๆ /wa:n 1 wa:n 1/ หวาน ๆ

แบบที่ 4 ประกอบด้วยคำบุพบทกับนามวลี เช่น

/ ta:m ² /	/ k ^h ɯ:an ³ /	ตามเข็มนาฬิกา
/ taj ⁵ /	/ k ^h u:a ¹ /	ใต้สะพาน
/ k ^h a:ŋ ⁴ /	/ sa? ² na:m ¹ /	ข้างสนาม
/ ka:ŋ ² /	/ mɛ: ³ na:m ⁵ /	กลางแม่น้ำ

แบบที่ 5 ประกอบด้วยคำบอกเวลาทั้งเป็นคำประสมและไม่ประสม เช่น

/ ka:ŋ ² k ^h ɯ:n ² /	กลางคืน	/ ka:ŋ ² wen ² /	กลางวัน
/ mɯ: ⁵ ʔɯ:n ³ /	พรุ่งนี้	/ mɯ: ⁵ wa:n ² /	เมื่อวาน
/ t ^h i:an ³ k ^h ɯ:n ² /	เที่ยงคืน	/ k ^h a:m ² lɛ:ŋ ² /	ตอนเย็น
/ k ^h a:m ² saw ⁵ /	เวลาเช้า	/ k ^h on ³ si: ³ cɛ:ŋ ⁵ /	ใกล้รุ่ง
/ na: ⁴ ho:n ⁵ /	หน้าร้อน	/ na: ⁴ na:w ¹ /	หน้าหนาว
/ na: ⁴ fon ¹ /	ฤดูฝน	/ na: ⁴ lɛ:ŋ ⁵ /	ฤดูแล้ง

แบบที่ 6 ประกอบด้วยคำบอกเวลากับคำชี้เฉพาะ เช่น

/ su:a ³ mo:ŋ ² ni: ⁵ /	ชั่วโมงนี้	/ mɯ: ⁵ ni: ⁵ /	วันนี้
/ dɯ:an ² p ^h ua? ⁵ /	เดือนโน้น	/ k ^h ɯ:n ² p ^h ua? ⁵ /	คืนโน้น
/ sap ² da: ² ni: ⁵ /	สัปดาห์นี้	/ ʔan ² k ^h a:n ² ni: ⁵ /	อังคารนี้
/ k ^h ɯ:n ² nan ⁵ /	คืนนั้น	/ pi: ² p ^h ua? ⁵ /	ปีโน้น

4. สถานวลี หมายถึง นามวลีที่นำด้วยคำบุพบทคำเดียว สองคำหรือสามคำซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมในประโยค หรือคำบุพบท 2 คำ เรียงกัน

สถานวลีทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมที่นำหน้าด้วยคำบุพบทคำเดียว เช่น บนเตา ข้างถนน ที่บ้าน ฯลฯ

ที่เป็นบุพบท 2 คำเรียงกัน เช่น ข้างหน้า ข้างใน ข้างนอก ฯลฯ⁴³

⁴³ ประยุทธ์ กุศลสาร, ภาษาไทยเชิงภาษาศาสตร์ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา, 2527), 127.

สถานวลีอาจจะประกอบด้วยคำต่อไปนี้คือ

ประกอบด้วยคำบุพบทคำเดียวกับนามวลี เช่น

/ kaj ⁵ /	/ fo:j ² /
ใกล้	ไม้กวาด
/ k ^h a:ŋ ⁴ /	/ kam ² p ^h ε:ŋ ² /
ข้าง	กำแพง
/ t ^h əŋ ² /	/ dɔ:n ² /

บน เกาะ

ประกอบด้วยคำบุพบทสองคำเรียงกัน เช่น

/ k ^h a:ŋ ⁴ /	/ t ^h əŋ ² /
ข้าง	บน
/ k ^h a:ŋ ⁴ /	/ na:j ² /

ข้าง ใน

/ k ^h a:ŋ ⁴ /	/ na:~ ⁴ /
-------------------------------------	-----------------------

ข้าง หน้า

ประกอบด้วยคำบุพบทซ้ำกันสองคำกับนามวลี เช่น

/ pε?~ ² /	/ pε?~ ² /	/ lo:ŋ ² si:~ ¹ /
ใกล้	ใกล้	โรงสี
/ k ^h a:ŋ ⁴ /	/ k ^h a:ŋ ⁴ /	/ sa:~ ¹ la:~ ² /
ข้าง	ข้าง	ศาลา
/ mo:~ ³ /	/ mo:~ ³ /	/ sa?~ ² na:m ¹ bin ² /
ใกล้	ใกล้	สนามบิน

ประกอบด้วยคำบุพบทสองคำกับนามวลี เช่น

/ k ^h a:ŋ ⁴ /	/ laŋ ¹ /	/ pɔm ⁵ tam ² lu:at ⁴ /
ข้าง	หลัง	ป้อมตำรวจ
/ t ^h i:~ ³ /	/ k ^h a:ŋ ⁴ /	/ k ^h ɔ:k ⁴ ŋu:a ² /
ที่	ข้าง	คอกวัว

/ t ^h i: ³ /	/ na: ⁴ /	/ lot ⁵ tu: ⁵ /
ที่	หน้า	รถตู้

5. กาลวลี หมายถึง คำบอกเวลากับส่วนขยาย ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมในประโยค เช่น วันนี้ อาทิตย์เดียว ตอนบ่าย เมื่อตอนกลางวัน เมื่อเดือนที่แล้ว⁴⁴ กาลวลีอาจประกอบด้วย คำบอกเวลาคำเดียวหรือหลายคำ หรือคำบอกเวลากับส่วนขยายที่ทำหน้าที่เป็น “ส่วนของประโยค” ชนิดหน่วยเสริมบอกเวลา ดังต่อไปนี้

ประกอบด้วยคำบอกเวลา 1, 2 หรือ 3 คำ เช่น

/ ka:ŋ ² k ^h ɯ:n ² /	กลางคืน
/ k ^h a:m ² lɛ:ŋ ² /	ตอนค่ำ
/ saw ⁵ mɯ:t ⁵ /	เช้ามืด
/ k ^h a:m ² t ^h i:aŋ ³ k ^h ɯ:n ² /	ตอนเที่ยงคืน

ประกอบด้วยคำบอกเวลากับคำบอกกำหนด เช่น

/ mɯ: ⁵ nan ⁵ /	วันนั้น
/ pi: ² p ^h ua? ⁵ /	ปีโน้น
/ mɯ: ⁵ wan ² ni: ⁵ /	เมื่อวานนี้

ประกอบด้วยคำบอกเวลากับคำลำดับที่ เช่น

/ mɯ: ⁵ na: ⁴ /	วันหลัง
/ ?a: ² t ^h it ⁵ nɯŋ ³ /	อาทิตย์หนึ่ง
/ dɯ:an ² lɛ:k ⁵ /	เดือนแรก

ประกอบด้วยคำบอกเวลากับวลีบางคำ คือคำว่า ที่แล้ว ที่จะถึงนี้ ที่ผ่านมา เช่น

/ dɯ:an ² /	/ si: ³ ho:t ⁵ ni: ⁵ /
เดือน	ที่จะถึงนี้
/ pi: ² /	/ t ^h i: ³ lɛ:w ⁵ ma: ² /
ปี	ที่ผ่านมา

⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, 130.

/ taŋ ⁵ /	/ so:ŋ ¹ /	/ pi: ² /	/ ku:a ³ ku:a ³ /
ตั้ง	สอง	ปี	กว่า ๆ
/ k ^h ɛ: ³ /	/ sa:m ¹ /	/ ?a: ² t ^h it ⁵ /	/ t ^h o: ³ nan ⁵ /
แค่	สาม	อาทิตย์	เท่านั้น

ลักษณะการเรียงคำระดับวลี

การเรียงคำระดับวลีในภาษาหล่มสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประการ คือ

1. การเรียงคำขยาย
2. การเรียงคำแสดงความเป็นเจ้าของ
3. การเรียงคำแสดงการเปรียบเทียบ

1. การเรียงคำขยาย ในภาษาหล่มมีคำขยาย 3 ชนิด คือ คำขยายนาม คำขยาย

กริยา และคำขยายคำวิเศษณ์ คำขยายมักจะเรียงไว้หลังคำที่ถูกขยาย ยกเว้นคำขยายกริยาบางคำที่เรียงไว้หน้าคำกริยา และคำขยายเหล่านี้อาจจะมี 1 คำ หรือมากกว่า 1 คำก็ได้ ดังนี้

- 1.1 การเรียงคำนามกับคำขยาย คำที่ทำหน้าที่ขยายคำนาม ได้แก่ คำนาม คำคุณศัพท์ คำจำนวนนับ คำลำดับที่ คำลักษณนาม คำชี้เฉพาะ และคำบอกเวลาบางคำ คำขยายเหล่านี้จะเรียงไว้หลังคำนามที่ถูกขยาย ดังนี้

- 5.1.1 คำนามที่มีคำนามเป็นคำขยาย เช่น

/ mo: ⁴ na:m ⁵ /	หม้อน้ำ
/ fa:m ² het ² /	ฟาร์มเห็ด
/ ba:n ⁵ mu: ³ /	บ้านเพื่อน
/ lu:k ⁵ sa:ŋ ⁵ /	ลูกช้าง

- 5.1.2 คำนามที่มีคำคุณศัพท์เป็นคำขยาย เช่น

/ pa: ² hɛ:ŋ ⁵ /	ปลาแห้ง
/ ka? ² tai:j ³ no:j ⁵ /	กระต่ายน้อย
/ na:m ⁵ saj ¹ /	น้ำใส

5.1.3 คำนามที่มีคำจำนวนนับเป็นคำขยาย เช่น

/ tam² lɯŋ² / / so:ŋ¹ / คำลึง 2 (ยอด)/ k^hi: ⁴ min⁵ / / ha: ⁴ / ขมื่น 5 (หัว)/ saw¹ / / sa: m¹ / เสา 3 (ต้น)/ hu: a¹ k^hiŋ¹ sa: j² / / sip² / กระชาย 10 (ต้น)

5.1.4 คำนามที่มีคำลำดับที่เป็นคำขยาย เช่น

/ pi: ² / / t^hi: ³ so: ŋ¹ / ปีที่สอง/ dɯ: an² / / sut² t^ha: j⁵ / เดือนสุดท้าย/ lu: k⁵ sa: j² / / no: j⁵ / ลูกชายคนสุดท้าย/ mu: ak⁴ / / baj² lɛ: k⁵ / หมวกใบแรก

5.1.5 คำนามที่มีคำชี้เฉพาะเป็นคำขยาย เช่น

/ k^hɯ: n² / / ni: ⁵ / คินนี้/ k^hon² / / nan⁵ / คนนั้น/ k^ha: m² / / ni: ⁵ / เวลานี้/ t^hit⁵ / / nan⁵ / ที่สนั้น

5.1.6 คำนามที่มีคำบอกเวลาเป็นคำขยาย เช่น

/ k^haw⁴ / / su: aj¹ / อาหารเที่ยง/ we: n² / / dɛk² / เวดึก/ k^haw⁴ / / lɛ: ŋ² / อาหารเย็น/ k^haw⁴ / / ŋa: j² / อาหารเช้า

5.1.7 คำนามที่มีคำลักษณนามกับคำชี้เฉพาะเป็นคำขยาย เช่น

/ maj⁵ / / t^hon³ / / ni: ⁵ / ไม้ท่อนนี้/ ma: k⁴ / / nu: aj³ / / nan⁵ / หมากลูกนั้น/ bet² / / k^han² / / nan⁵ / เบ็ดคันนั้น/ kɛ: w⁵ / / co: k⁴ / / p^hua? ⁵ / แก้วใบโน้น

5.1.8 คำนามที่มีคำลักษณนามกับคำคุณศัพท์เป็นคำขยาย เช่น

/p ^h ak ² ka:t ⁴ /	/biŋ ⁵ /	/kaj ³ /	ผักกาดแปลงใหญ่
/si:a ⁴ /	/to: ² /	/maj ³ /	เสื้อตัวใหม่
/soŋ ³ /	/to: ² /	/kaw ³ /	กางเกงตัวเก่า
/t ^h i:ŋ ¹ /	/laŋ ¹ /	/no:j ⁵ /	กระท่อมนาหลังน้อย

1.2 การเรียงคำกริยากับคำขยาย คำที่ทำหน้าที่ขยายคำกริยาในภาษาหล่มได้แก่ คำกริยา คำช่วยกริยา คำหน้ากริยา คำหลังกริยา คำปฏิเสธ กริยาวิเศษณ์ และคำลงท้าย คำขยายกริยาบางประเภทเรียงไว้หลังคำกริยา บางประเภทเรียงไว้หน้าคำกริยา ดังจะอธิบายต่อไป

1.2.1 คำขยายกริยาที่เรียงไว้หลังคำกริยา ได้แก่คำต่อไปนี้

คำขยายกริยาที่เป็นคำกริยาวิเศษณ์ เช่น

/waw ⁵ /	/k̄a:k ⁵ /	พูดยาก
/k̄ip ² /	/ŋa:j ³ /	เข้บง่าย
/loŋ ² /	/waj ² /	ลงเร็ว
/k ^h a:t ⁴ /	/ŋa:j ³ /	ขาดง่าย

คำขยายกริยาที่เป็นคำหลังกริยา เช่น

/kep ² /	/waj ⁵ /	เก็บไว้
/lo:t ⁵ /	/paj ² /	ลอดไป
/k ^h ɛŋ ³ /	/t ^h im ³ /	โยนทิ้ง
/ŋa:j ¹ /	/k ^h ɯŋ ⁴ /	หงายขึ้น

คำขยายกริยาที่เป็นคำช่วยหลังกริยา เช่น

/ʔo:j ² /	/lɛ:w ⁵ /	ปลอบแล้ว	
/coŋ ³ /	/ju: ³ /	เหลืออยู่	
/so:p ⁵ /	/ju: ³ /	/lɛ:w ⁵ /	ชอบอยู่แล้ว
/lo:m ⁵ /	/ju: ³ /	/lɛ:w ⁵ /	ล้อมอยู่แล้ว

คำขยายกริยาที่เป็นคำปฏิเสธ เช่น

/ tɔk⁵ / / boʔ⁵ / / daj⁵ / ยกไม่ได้

/ laj³ / / boʔ⁵ / / tʰan² / ไล่ไม่ทัน

/ kʰaː³ / / boʔ⁵ / / ta:j² / ฆ่าไม่ตาย

/ niː¹ / / boʔ⁵ / / lo:t⁵ / หนีไม่รอด

คำขยายกริยาที่เป็นคำลงท้าย เช่น

/ paj² / / nam² / ไปด้วย

/ hen¹ / / ʔiː² liː¹ / เห็นจริง

/ maː² / / lo:t⁵ / มาเถอะ

/ ja:n⁵ / / tiʔ⁵ / กลัวหรือ

1.2.2 คำขยายกริยาที่เรียงไว้หน้าคำกริยาที่ถูกขยาย ได้แก่คำต่อไปนี้

คำขยายกริยาที่เป็นคำนำกริยา เช่น

/ paj² / / po:j³ / ไปปล่อย

/ maː² / / fa:k⁴ / มาฝาก

/ fa:w⁵ / / mi:an⁵ / รีบเก็บ

/ so:p⁵ / / ʔa:n³ / ชอบอ่าน

/ toŋ⁵ / / ta:j² / ต้องตาย

คำขยายกริยาที่เป็นคำปฏิเสธ เช่น

/ boʔ⁵ / / huː⁵ mi:a² / ไม่รู้สึกตัว

/ boʔ⁵ / / tuaʔ² / ไม่โกหก

/ boʔ⁵ / / beŋ³ / ไม่แบ่ง

1.3 การเรียงคำวิเศษณ์กับคำขยาย คำที่ทำหน้าที่ขยายคำวิเศษณ์ ได้แก่คำวิเศษณ์

ด้วยกัน เช่น

/ ŋi:ap⁵ / / diː² / เจ็บดี

/ saː⁵ / / la:j¹ / ซ้ำมาก

/ maj³ / / bət² / ใหม่หมด

/ su:ŋ¹ / / liw³ / สูงลิ่ว

2. การเรียงคำแสดงความเป็นเจ้าของ ในภาษาหล่มจะมีเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 ในกรณีที่ต้องการระบุชี้ชัดลงไป จะใช้คำว่า /k^ho:ŋ¹/ “ของ” ที่สื่อความหมายแสดงความเป็นเจ้าของเรียงไว้ระหว่างคำนามกับคำแสดงความเป็นเจ้าของ เช่น

/k^hu:am² fan¹/ /k^ho:ŋ¹/ /k^hon² con²/ ความฝันของคนจน

/wɛ:n¹/ /k^ho:ŋ¹/ /haw²/ แหวนของเรา

/ŋen²/ /k^ho:ŋ¹/ /pa?² t^he:t⁵/ เงินของประเทศ

/ha:ŋ¹/ /k^ho:ŋ¹/ /cip² ci:am⁵/ หางของจิ้งจก

/k^ha:¹/ /k^ho:ŋ¹/ /tak⁴ ka?² tɛ:n²/ ขาของตึกแดง

2.2 ในกรณีข้อนี้จะไม่ใช้คำที่แสดงความเป็นเจ้าของ เพราะสื่อความหมายได้ชัดเจนแล้ว ดังตัวอย่างเช่น

/han²/ /mot⁵/ รังมด

/hu:²/ /ʔi:an³/ รูปถ่ายไห

/k^hon¹/ /kɛ?²/ ขนแกะ

/sɛ:ŋ¹/ /hiŋ³ hoj⁴/ แสงหิ่งห้อย

3. การเรียงคำเปรียบเทียบ ในภาษาหล่มมีคำที่แสดงการเปรียบเทียบอยู่ 3 ระดับ คือ ระดับเท่ากัน ระดับสูงกว่า และระดับสูงสุด ดังจะอธิบายต่อไปนี้

3.1 ระดับเท่ากัน ซึ่งมีคำที่แสดงการเปรียบเทียบระดับเท่ากันอยู่ 2 ประเภท คือ

3.1.1 คำว่า /t^ho:³ kan²/ “เท่ากัน” ตำแหน่งของคำแสดงการเปรียบเทียบระดับเท่ากันนี้ จะวางอยู่หลังคำวิเศษณ์และอยู่ท้ายประโยค มีโครงสร้างหลักดังนี้

นามวลี			(กริยา)	คำวิเศษณ์	คำแสดงการเปรียบเทียบ
/nok ⁵ ʔin ² si: ² /	/kap ² /	/ʔi: ² lɛ:w ¹ /	/bin ² /	/su:ŋ ¹ /	/t ^h o: ³ kan ² /
นกอินทรี	กับ	เหยี่ยว	บิน	สูง	เท่ากัน
/sa:ŋ ⁵ /	/k ^h u: ³ /	/ni: ⁵ /		/kaj ³ /	/t ^h o: ³ kan ² /
ช้าง	คู่	นี้		ใหญ่	เท่ากัน

/ ku:aj⁵ ho:m¹ / / kap² / / ku:aj⁵ na:m⁵ wa:⁵ / / sɛ:p⁵ / / t^ho:³ kan² /

กล้วยหอม กับ กล้วยน้ำว้า อร่อย เท่ากัน

/ pu:ak⁴ / / kap² / / mot⁵ / / to:² no:j⁵ / / t^ho:³ kan² /

ปลวก กับ มด ตัวเล็ก เท่ากัน

3.1.2 คำว่า / t^ho:³ / “เท่า” และ คำว่า / k^hɛ:³ / “แค่” ตำแหน่งของ

คำแสดงการเปรียบเทียบระดับนี้ จะวางอยู่หลังคำวิเศษณ์และหน้านามที่นำมาเปรียบเทียบ มีโครงสร้างดังนี้

นาม	กริยา	คำวิเศษณ์	คำแสดงการเปรียบเทียบ	นาม
/ no:ŋ ⁵ /	/ do:t ⁴ /	/ su:ŋ ¹ /	/ t ^h o: ³ /	/ ?a:j ⁵ /
น้อง	กระโดด	สูง	เท่า	พี่
/ pa: ⁵ ʔaj ³ /	/ kin ² /	/ keŋ ³ /	/ t ^h o: ³ /	/ ?i: ² mɛ? ² /
ป้าใหญ่	กิน	เก่ง	เท่า	แม่
/ ŋu: ² lu:am ¹ /	/ lo:j ² /	/ sa: ⁵ /	/ t ^h o: ³ /	/ taw ³ /
งูเหลือม	เลื้อย	ช้า	เท่า	เต่า
/ na:m ⁵ /	/ t ^h u:am ³ /	/ su:ŋ ¹ /	/ k ^h ɛ: ³ /	/ k ^h o: ² /
น้ำ	ท่วม	สูง	แค่	คอ

3.2 ระดับกว่า คำแสดงการเปรียบเทียบระดับกว่าใช้คำว่า / ku:a³ / “กว่า” โดยคำแสดงการเปรียบเทียบนี้จะวางอยู่หลังคำวิเศษณ์ และมีคำนามหรือคำสรรพนามที่นำมาเปรียบเทียบตามหลัง มีโครงสร้างดังนี้

นาม	กริยา	คำวิเศษณ์	คำแสดงการเปรียบเทียบ	นาม / สรรพนาม
/ kaj ³ pa: ³ /	/ bin ² /	/ su:ŋ ¹ /	/ ku:a ³ /	/ kaj ³ ba:n ⁵ /
ไก่อู	บิน	สูง	กว่า	ไก่อูบ้าน
/ mot ⁵ dɛ:ŋ ² /	/ kat ² /	/ cep ² /	/ ku:a ³ /	/ mot ⁵ dam ² /
มดแดง	กัด	เจ็บ	กว่า	มดดำ
/ kap ² kɛ: ⁵ /	/ ho:ŋ ⁵ /	/ daŋ ² /	/ ku:a ³ /	/ cip ² ci:am ⁵ /
ตุ๊กแก	ร้อง	ดัง	กว่า	จิ้งจก

/ pa: ² k ^h eŋ ¹ /	/ lo: j ² na: m ⁵ /	/ keŋ ³ /	/ ku: a ³ /	/ ta w ³ /
ปลาหมอ	ว่ายน้้า	เก่ง	กว่า	เต้า
/ kop ² /	/ do: t ⁴ /	/ kaj ² /	/ ku: a ³ /	/ k ^h i: at ⁴ /
กบ	กระโดด	ไถล	กว่า	เขียด

3.3 ระดับสูงสุด คำที่แสดงการเปรียบเทียบระดับสูงสุด ใช้คำว่า / ku: a ³ mu: ³ / “กว่าเขาหมด” , “กว่าเพื่อน” โดยตำแหน่งของคำเปรียบเทียบจะเรียงอยู่หลังคำวิเศษณ์และอยู่ท้ายประโยค มีรูปแบบและโครงสร้างดังนี้

นาม	(คำชี้เฉพาะ)	(กริยา)	คำวิเศษณ์	คำแสดงการเปรียบเทียบ
/ t̪a: ⁴ k ^h a: ² /		/ pu: k ⁴ /	/ ŋa: j ³ /	/ ku: a ³ mu: ³ /
หญ้าคา		ปลูก	ง่าย	กว่าเขาหมด
/ la: n ⁵ /	/ ni: ⁵ /	/ k ^h a: j ¹ /	/ t̪ ^h w: k ⁴ /	/ ku: a ³ mu: ³ /
ร้าน	นี้	ขาย	ถูก	กว่าเพื่อน
/ p̪et̪ ⁵ /			/ k ^h aŋ ¹ /	/ ku: a ³ mu: ³ /
เพชร			แข็ง	กว่าเขาหมด
/ sa? ² /	/ ni: ⁵ /		/ ku: aŋ ⁵ /	/ ku: a ³ mu: ³ /
สระ	นี้		กว้าง	กว่าเพื่อน

การเรียงคำในระดับประโยค

ประโยค หมายถึง ถ้อยคำที่มีเนื้อความครบสมบูรณ์⁴⁵ เป็นหน่วยพื้นฐานหน่วยหนึ่งในโครงสร้างภาษา ตามปกติแล้ว เราใช้ภาษาในรูปประโยคในการสื่อสารตลอดเวลา แต่เราก็ไม่เคยมานั่งพิจารณาว่า ประโยคเหล่านั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร หรือมีองค์ประกอบอะไรบ้าง นักภาษาศาสตร์มีหน้าที่จะต้องค้นหาว่า เจ้าของภาษามีหลักเกณฑ์อะไรในการสร้างประโยค⁴⁶

⁴⁵ พระยาอุปทิศศิลปสาร, หลักภาษาไทย (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2539), 192.

⁴⁶ พเยาว์ เจริญฉาย, วิทยาหน่วยคำและวากยสัมพันธ์ (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2544),

ประโยค คือ ข้อความที่เรียบเรียงขึ้นตามแบบแผนของภาษาให้ความหมายได้ความสมบูรณ์ชัดเจน⁴⁷ เป็นหน่วยที่สมบูรณ์ทางไวยากรณ์ การศึกษาประโยคในภาษาหล่มจะต้องทราบถึงส่วนของประโยคด้วย

ส่วนของประโยค คือ หน่วยโครงสร้างที่ประกอบกันขึ้นเป็นประโยค ซึ่งจะปรากฏในตำแหน่งสำคัญ ๆ ของประโยค หรืออาจจะปรากฏตามลำพังหรือรวมกันเข้าเป็นประโยคก็ได้⁴⁸

ส่วนของประโยคแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ประเภทมูลฐาน
2. ประเภทเสริม

ส่วนประโยคประเภทมูลฐาน

ในทางภาษาแล้วประโยคทุกชนิดจะต้องมีส่วนของประโยคมูลฐานอย่างน้อย 1 ส่วน จะมีแต่ส่วนเสริมล้วน ๆ ไม่ได้ สำหรับส่วนของประโยคประเภทมูลฐานมีอยู่ 7 ชนิด แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ส่วนประโยคมูลฐานประเภทคำนามมี 4 ชนิด คือ หน่วยประธาน หน่วยกรรมตรง หน่วยกรรมรอง และหน่วยนามเดี่ยว
2. ส่วนประโยคมูลฐานประเภทคำกริยามี 3 ชนิด คือ หน่วยกรรม หน่วยสกรรม

และหน่วยทวิกรรม

1.1 ส่วนประโยคมูลฐานประเภทคำนาม ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในประโยคดังนี้

1.1.1 หน่วยประธาน คือ นามวลี หรือสรรพนามวลี ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยคในบทประธาน คือ วางอยู่หน้าประโยคหรือหน้าคำกริยา ดังตัวอย่างเช่น

/faj ² /	/maj ⁴ /	/t ^h əŋ ² /	/p ^h u: ² k ^h aw ¹ /
ไฟ	ไหม้	บน	ภูเขา
/nam ⁵ mɔ:k ⁴ /	/tok ² /	/naj ² /	/k ^h a:m ² saw ⁵ /
น้ำค้าง	ตก	ใน	ตอนเช้า

⁴⁷ คณะอาจารย์หมวดภาษาไทย วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา, หลักภาษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ การศึกษา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธิตารการพิมพ์, 2518), 187.

⁴⁸ วาจิณันท์ ภาณุพงศ์, โครงสร้างภาษาไทยระบบไวยากรณ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), 110.

/k^haw⁴nom¹sen⁴/ /ca:n²/ /ni:⁵/ /se:p⁵/

ขนมจีน จาน นี้ ร่อย

คำที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างบนคือ นามวลีที่เป็นหน่วยประธานในประโยค

1.1.2 หน่วยกรรมตรง คือ นามวลีที่ทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยคในบทกรรม

ตรง จะวางอยู่หลังคำกริยาโดยไม่มีคำใดขึ้นอยู่ ดังตัวอย่างเช่น

/ʔi:²p^hoʔ²/ /paj²/ /ki:aw³/ /k^haw⁴/

พ่อ ไป เกี่ยว ข้าว

/me:ŋ²mi:³/ /kam²laŋ²/ /to:m²/ /do:k⁴het²/

แมลงหวี่ กำลัง ตอม ดอกเห็ด

/kia:³/ /kep²/ /do:k⁴so:n⁵/ /le:w⁵/

ย่า เก็บ ดอกมะลิ แล้วย

คำที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างบนคือ นามวลีที่เป็นหน่วยกรรมตรงในประโยค

1.1.3 หน่วยกรรมรอง คือ นามวลีที่ทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยคในบทกรรม

รอง จะวางตามหลังหน่วยกรรมตรง ดังตัวอย่างเช่น

/pu:³/ /haj⁴/ /ŋon²/ /dek²kam²p^ha:⁵/

ปู่ ให้ เงิน เด็กกำพร้า

/na:⁵/ /bo:k⁴/ /ka:n²ba:n⁵/ /la:n¹sa:j²/

น้ำ บอก การบ้าน หลานชาย

/lu:aŋ¹ta:²/ /so:n¹/ /naŋ³su:¹/ /cu:a³/

หลวงตา สอน หนังสือ สามเณร

คำที่ขีดเส้นใต้ในตัวอย่างข้างบนคือ นามวลีที่เป็นหน่วยกรรมรองในประโยค

1.1.4 หน่วยนามเดี่ยว คือ นามวลีที่ปรากฏตามลำพัง โดยไม่ต้องมีคำกริยาและ

หน่วยกรรมวางอยู่ด้วยเลยในประโยค ดังตัวอย่างเช่น

/law⁵/ ยุ่งข้าว

/ki:aw³/ เกี่ยว

/ʔu:³/ เปล

/si:am¹/ เสียม

/wa:j¹/ หวาย

1.2 ส่วนประโชคมูลฐานประเภทคำกริยา เนื่องจากคำนามที่อยู่ข้างหน้าคำกริยา อาจจะปรากฏหรือไม่ก็ได้ เราจึงไม่อาจจะอาศัยคำนามที่อยู่ข้างหน้าคำกริยาเป็นเกณฑ์ในการ กำหนดหน้าที่ของคำกริยา ในฐานะที่เป็นส่วนมูลฐานของประโยคได้ แต่ถ้าพิจารณาคำนามที่อยู่ ข้างหลังคำกริยาแล้วจะเห็นได้ชัดเจนว่า หน้าที่ของคำกริยาในฐานะที่เป็นส่วนของประโยคมีอยู่ 3 ชนิดคือ

1.2.1 หน่วยกรรม คือ กริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยคในบท กริยากรรม คือ ไม่มีหน่วยกรรมตรงตามหลัง เช่น

/ ?i: ² p ^h ɔ? ² / / ko: n ² /

พ่อ กรน

/ no: ɲ ⁵ / / ja: k ⁴ no: n ² /

น้อง ง่วง

/ p ^h ɯ: n ⁵ di n ² / / pi: ak ⁴ /

พื้นดิน เปียก

1.2.2 หน่วยสกรรม คือ กริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยคในบทกริยา สกรรม คือ มีหน่วยกรรมตรงวางอยู่ข้างหลัง ตัวอย่างเช่น

/ t ^h a? ⁵ ha: n ¹ / / cu: ɲ ² / / k ^h on ² ta: ² bo: t ⁴ /

ทหาร จุง คนตาบอด

/ p ^h ɔ: ɲ ⁴ / / to: m ² / / do: k ⁴ ca: n ² /

ผึ้ง ตอม ดอกจาน

/ p ^h a: n ² lo: ɲ ² / / mo: t ⁵ / / ta? ² ki: a ɲ ² /

ภารโรง ดับ ตะเกียง

1.2.3 หน่วยทวิกรรม คือ กริยาวลีที่ทำหน้าที่เป็นส่วนของประโยคในบทกริยา ทวิกรรม คือ มีทั้งหน่วยกรรมตรงและหน่วยกรรมรองวางอยู่ข้างหลัง ตัวอย่างเช่น

/ p ^h u: ak ⁵ k ^h aw ¹ caw ⁵ / / li: a ɲ ⁵ / / k ^h aw ⁴ / / mu: ³ /

พวกเขา เลี้ยง ข้าว เพื่อน

/ ? ɯ: aj ⁵ / / sa ɲ ³ / / pu ɲ ¹ / / p ^h ak ² /

พี่สาว ไล่ ปู่ ผัก

/ t^haw⁴ ke:³ / / cɛ:k⁴ / / ɲon² / / k^hon² p^hi?⁵ ka:n² /

เถาแก่ แจก เงิน คนพิการ

ส่วนของประโยคประเภทเสริม

ส่วนของประโยคประเภทเสริม คือ ส่วนย่อยในประโยคที่นอกเหนือจากส่วน
ประโยคประเภทมูลฐานมีอยู่ 2 ชนิด คือ

1. หน่วยเสริมบอกสถานที่ คือ บุพบทวลี ซึ่งอาจจะปรากฏอยู่ต้นประโยค
หรือท้ายประโยคก็ได้ เช่น

/ naj² / / na:m⁵ / / mi:² / / pa:² lo:² ma:² / / to:² / / ʔaj³ /

ใน น้ำ มี ปลาโลมา ตัว ใหญ่

/ hi:a² / / ʔaj³ / / ju:³ / / ka:ŋ² / / t^ha?⁵ le:² /

เรือ ใหญ่ อยู่ กลาง ทะเล

/ pa:² t^hu:² / / wa:ŋ² / / ju:³ / / laŋ¹ / / tu:⁵ jen² /

ปลาทุ วาง อยู่ ห้าง ตู้เย็น

/ no:k⁵ / / ba:n⁵ / / mo:k⁴ / / loŋ² / / la:j¹ /

นอก บ้าน หมอก ลง มาก

2. หน่วยเสริมบอกเวลา คือ คำบอกเวลาหรือกาลวลี ซึ่งอาจจะปรากฏอยู่ต้น
ประโยค กลางประโยคหรือท้ายประโยคก็ได้ เช่น

/ to:n² ni:⁵ / / nok⁵ ke:w⁵ / / ju:³ / / naj² / / koŋ² /

ตอนนี้ นกแก้ว อยู่ ใน กรง

/ ?a:² ka:t⁴ / / mu:⁵ ni:⁵ / / jen² / / sa?² ba:j² / / di:² /

อากาศ วันนี้ เย็น สบาย ดี

/ nok⁵ k^haw¹ / / ?o:k⁴ / / ca:k⁴ / / haŋ² / / ʔa:m² saw⁵ /

นกเขา ออก จาก รัง ตอนเช้า

โครงสร้างของประโยค

1. ประโยคความเดียว คือ ประโยคที่มีการเรียงคำแบบประธาน + กริยา + กรรม
ประโยคความเดียวในภาษาหล่มเมื่อพิจารณาจากโครงสร้างแล้ว สามารถจำแนกตามรูปลักษณ์
และหน้าที่ของประโยคออกได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ประโยคบอกเล่า
2. ประโยคคำสั่ง
3. ประโยคขอร้องหรือชักชวน
4. ประโยคคำถาม

ประโยคแต่ละประเภทเหล่านี้ แบ่งตามหน้าที่ของคำกริยาแต่ละชนิดออกเป็นประเภท
ย่อย ๆ ได้ ดังนี้

1.1 ประโยคบอกเล่า

ประโยคบอกเล่า คือ ประโยคที่ผู้พูดต้องการแจ้งเรื่องราวต่าง ๆ ให้ผู้ฟังทราบ⁴⁹ ซึ่ง
สามารถแบ่งย่อยออกได้หลายชนิด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ประโยคกริยากรรม คือ ประโยคบอกเล่าที่มีหน่วยกริยาทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม
มีการเรียงคำอยู่หลายแบบแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละแบบจะต้องมีหน่วยกรรมตรงวางอยู่ข้างหลังกริยา
เสมอ และมีหน่วยเสริมวางต่อจากหน่วยกรรมตรงในประโยคนั้น ๆ แบบโครงสร้างของ
ประโยคปรากฏดังต่อไปนี้

แบบที่ 1	ประธาน	+	กริยากรรม	+	หน่วยกรรมตรง	เช่น
	/ kaj ³ ce: ⁵ /		/ kin ² /		/ k ^h aw ⁴ pi:ak ⁴ /	
	ไก่แจ้		กิน		ข้าวเปลือก	
	/ cɔ:n ² fɔ:n ² /		/ kat ² /		/ ɲu: ² haw ³ /	
	ฟังพอน		กัด		งูเห่า	
	/ ku:an ² /		/ lem ² /		/ ɕa: ⁴ /	
	กว้าง		เล็ม		หญ้า	

⁴⁹ ประยุทธ์ กุศลสาร, ภาษาไทยเชิงภาษาศาสตร์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2527), 140.

แบบที่ 2 ประธาน + กริยากรรม + หน่วยกรรมตรง + หน่วยเสริมบอกสถานที่ เช่น

/ʔi:² pʰoʔ²/ /hen¹/ /kaʔ² lo:k⁵/ /naj²/ /pa:³/

พ่อ เห็น กระรอก ใน ป่า

/no:ŋ⁵/ /beŋ³/ /mo:¹ lam²/ /na:⁴/ /ha:n⁵/

น้อง ดู หมอลำ หน้า เวที

/dek² no:j⁵/ /len³/ /wa:w³/ /tʰi:³/ /lo:ŋ² li:an²/

เด็ก เล่น ว้าว ที่ โรงเรียน

แบบที่ 3 ประธาน + กริยากรรม + หน่วยกรรมตรง + คำบอกเวลา (หรือ คำบอกเวลา ประธาน กริยากรรม หน่วยกรรมตรง) เช่น

/mot⁵ de:ŋ²/ /kʰon¹/ /kʰaj³/ /kia:m² mu:⁵ le:ŋ²/

มดแดง ขน ไข่ ตอนเย็น

/nok⁵ kaʔ² sa:¹/ /ha:¹/ /ti:a³/ /kia:m² saw⁵/

นอกระสา หา อาหาร ตอนเช้า

/mu:⁵ wa:n²/ /kʰoj⁴/ /hen¹/ /ŋu:² coŋ² ʔa:ŋ²/

เมื่อวาน จัน เห็น จุงอาจ

แบบที่ 4 ประธาน + กริยากรรม + หน่วยกรรมตรง + หน่วยเสริมบอกสถานที่ + คำบอกเวลา เช่น

/nok⁵/ /kin²/ /me:ŋ² boŋ⁵/ /naj²/ /ko:n² maj⁵/ /kia:m² le:ŋ²/

นก กิน นอน ใน โพรงไม้ ตอนค่ำ

/pʰa:n² lo:ŋ²/ /pə:t⁴/ /faj²/ /naj²/ /hwo:ŋ⁴/ /ka:ŋ² dek²/

ภารโรง เปิด ไฟ ใน ห้อง กลางดึก

/ʔi:² meʔ²/ /ha:¹/ /no:³ maj⁵/ /naj²/ /hu:aj⁴/ /kia:m² le:ŋ²/

แม่ หา นอนไม้ ใน ห้วย ตอนเย็น

แบบที่ 5 คำบอกเวลา + ประธาน + กริยากรรม + หน่วยกรรมตรง + หน่วยเสริมบอกสถานที่ เช่น

/mu:⁵ ni:⁵/ /pa:⁵/ /pu:k⁴/ /kʰi:⁴ min⁵/ /naj²/ /su:an¹/

วันนี้ ป่า ปลุก ขมื่น ใน สวน

/k^hu:n² ni:⁵/ /k^hɔj⁴/ /hen¹/ /da:w²/ /t^həŋ²/ /fa:⁵/
 คีนี่ นั้น เห็น ดาว บน ฟ้า
 /k^ha:m² ni:⁵/ /ʔa:j⁵/ /ki:aw³/ /k^ha:⁴ k^ha:²/ /ta:m²/ /k^han² na:²/
 ตอนนี่ พี่ชาย เกี้ยว หล้าคา ตาม คันนา

2. ประโยคกริยากรรม คือ ประโยคบอกเล่าที่มีหน่วยกริยาทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม
 โครงสร้างของประโยคกริยากรรมมีลักษณะดังนี้

แบบที่ 1 ประธาน + กริยากรรม + คำช่วยหลังกริยา เช่น

/la:n¹ sa:w¹/ /tu:n³/ /p^hɔ:² di:²/
 หลานสาว ตื่น พอดี
 /nok⁵ kaʔ² cip²/ /hɔ:⁵ŋ⁵/ /ju:³/
 นกกระजิบ ร้อง อยู่
 /na:m⁵/ /lon⁵/ /le:w⁵/
 น้ำ ล้น แล้ว

แบบที่ 2 ประธาน + กริยากรรม + หน่วยเสริมบอกสถานที่ เช่น

/piŋ²/ /ju:³/ /t^həŋ²/ /hi:a²/
 ปลิง อยู่ บน เรือ
 /k^hi:⁴ k^hep²/ /ta:j²/ /k^ha:⁴ŋ⁴/ /ʔo:ŋ³/
 ตะขาบ ตาย ข้าง โอ่ง
 /pa:² lot²/ /naw³/ /naj²/ /haj¹/
 ปลาหลด เน้า ใน ไห

แบบที่ 3 ประธาน + กริยากรรม + คำบอกเวลา (หรือ คำบอกเวลา
 ประธาน กริยากรรม) เช่น

/lom²/ /p^hat⁵/ /k^ha:m² saw⁵/
 ลม พัด ตอนเช้า
 /ʔu:aj⁵/ /teŋ³ ŋa:n²/ /mɯ:⁵ ʔu:n³/
 พี่สาว แต่งงาน พรุ่งนี้

/pi:² ka:j²/ /t^ha:ŋ²/ /k^ha:t⁴/

ปีที่แล้ว ถนน ขาด

แบบที่ 4 ประธาน + กริยากรรม + หน่วยเสริมบอกสถานที่ + คำบอกเวลา
(หรือคำบอกเวลา ประธาน กริยากรรม หน่วยเสริมบอกสถานที่) เช่น

/luŋ²/ /ma:²/ /t^hi:³/ /ba:n⁵/ /mɯ:⁵ k^hɯ:n²/

ลุง มา ที่ บ้าน เมื่อคืน

/nok⁵ hu:k⁵/ /ho:ŋ⁵/ /t^həŋ²/ /kok² maj⁵/ /to:n² dək²/

นกฮูก ร้อง บน ต้นไม้ ตอนดึก

/to:n² ni:⁵/ /mɛ:ŋ² da:²/ /ju:³/ /t^həŋ²/ /t^hi:ŋ¹/

ตอนนี้ แมงดา อยู่ บน กระต่อนา

3. ประโยคกริยากรรมประเภทที่ 2 คือ ประโยคบอกเล่าที่มีหน่วยกริยาทำหน้าที่เป็นหน่วยกรรม แต่คำกริยากรรมในประโยคชนิดนี้เป็นคำกริยากรรมประเภทที่ 2 ซึ่งต่างจากกริยากรรมในข้อที่ 2 คือ คำกริยากรรมประเภทที่ 2 นี้จะพิจารณาจากคำ “กว่า” ว่าปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบ 5 ตำแหน่ง ได้หรือไม่ ถ้าปรากฏได้จะเรียกประโยคชนิดนี้ว่า ประโยคกริยากรรมประเภทที่ 2 ดังนี้

กรอบที่ 4) ก. นาม _____ กว่า นาม แล้ว

ส่วนคำกริยากรรมในข้อที่ 2 นั้น จะปรากฏในตำแหน่งช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบที่ 4) ก. นี้ไม่ได้ เพราะจะได้ประโยคที่มีความหมายไม่สมบูรณ์ โครงสร้างของประโยคกริยากรรมประเภทที่ 2 มีดังนี้

แบบที่ 1 ประธาน + กริยากรรม เช่น

/lom²/ /hɛ:ŋ²/

ลม แรง

/mɛ:ŋ² mum²/ /k^haj³/

แมงมุม ใหญ่

แบบที่ 2 คำบอกเวลา + ประธาน + กริยากรรม เช่น

/mɯ:⁵ ni:⁵/ /k^hɔj⁴/ /mɯ:aj³/ /ʔi:² li:¹/

วันนี้ ล้น เหนื่อย จริง

/kʰa:m² ni:⁵/ /man²/ /lu:aj²/ /tʰi:³ sut²/

ตอนนี้ มัน รวย ที่สุด

/mɯ:⁵ ni:⁵/ /ŋa:n²/ /kʰuŋ³/ /la:j¹/

วันนี้ งาน ยุ่ง มาก

แบบที่ 3 ประธาน + คำบอกเวลา + กริยากรรม เช่น

/kɛ:ŋ² pa:²/ /mɯ:⁵ ni:⁵/ /kʰem²/

แกงปลา วันนี้ เค็ม

/la?⁵ kʰw:n²/ /kʰa:m² su:aj¹/ /ta?² lok²/ /di:²/

ละคร ตอนเที่ยง ตลก ดี

/ʔa:² ka:t⁴/ /kʰa:m² saw⁵/ /na:w¹/ /la:j¹/

อากาศ ตอนเช้า หนาว มาก

4. ประโยคกริยาทวิกรรม คือ ประโยคบอกเล่าที่มีหน่วยกริยาเป็นหน่วยทวิกรรม โดยมีหน่วยกรรมตรงและหน่วยกรรมรองวางตามหลัง
แบบโครงสร้างของประโยคกริยาทวิกรรมชนิดประโยคเริ่ม มีดังนี้

แบบที่ 1 ประธาน + กริยาทวิกรรม + หน่วยกรรมตรง + หน่วยกรรมรอง เช่น

/ʔa:j⁵/ /kʰw:n²/ /lu:k⁵ po:ŋ³/ /la:n¹/

พี่ชาย ถิ่น ลูกโป่ง หลาน

/mo:¹/ /si:t⁵/ /ja:²/ /kʰon² kʰaj⁴/

หมอ จืด ยา คนไข้

/pu:³/ /saj³/ /ba:t⁴/ /pʰa?⁵/

ปู่ ไล่ บาทร พระ

แบบที่ 2 ประธาน + กริยาทวิกรรม + หน่วยกรรมตรง + หน่วยกรรมรอง +
กรรมกริยา เช่น

/na:⁵/ /haj⁴/ /tɛ:ŋ² mo:²/ /mu:³/ /kin²/

น้ำ ให้ แต่งโม เพื่อน กิน

/kʰu:²/ /haj⁴/ /kʰa?² da:t⁴/ /lu:k⁵ sit²/ /kʰi:an¹/

ครู ให้ กระดาก ลูกศิษย์ เขียน

/lu:k⁵ sa:j²/ /pɔ:n⁵/ /nom²/ /lu:k⁵ si:a¹/ /daj⁵/

ลูกชาย ป้อน นม ลูกเสือ ได้

แบบที่ 3 ประธาน + กริยาวิกรรม + หน่วยกรรมตรง + หน่วยกรรมรอง + คำวิเศษณ์

เช่น

/ʔa:j⁵/ /kɔ:k⁴/ /ja:²/ /ŋu:a²/ /pen²/

พี่ชาย กรอก ยา วั เป็น

/la:n¹/ /bɔ:k⁴/ /le:k⁵/ /na:⁵/ /pen²/

หลาน บอก หว น้ำ เป็น

/na:ŋ² p^haʔ⁵ ja:² ba:n²/ /cat²/ /ja:²/ /k^hon² k^haj⁴/ /keŋ³/

นางพยาบาล จัด ยา คนไข้ เก่ง

แบบโครงสร้างของประโยคกริยาวิกรรมชนิดประโยคไม่เริ่ม มีดังนี้

แบบที่ 4 แบบประธาน โดยเป็นการเน้นประธาน เช่น

คำถาม : /p^hu:⁴ daj¹/ /ce:k⁴/ /k^haw⁴ maw³/ /mɛŋ²/

ใคร แจก ข้าวแม่ มึง

คำตอบ : /lu:aŋ¹ p^hɔ:³/

หลวงพ่

แบบที่ 5 แบบหน่วยกรรมรอง โดยเป็นการใช้ในประโยคที่เป็นการตอบคำถาม เช่น

คำถาม : /k^haw¹ caw⁵/ /haj⁴/ /pa:² duk²/ /p^hu:⁴ daj¹/

เขา ให้ ปลาตุก ใคร

คำตอบ : /pa:⁵/

ป้า

แบบที่ 6 แบบหน่วยกรรมตรง โดยเป็นการใช้ในประโยคที่เป็นการตอบคำถาม เช่น

คำถาม : /lu:aŋ¹ p^hɔ:³/ /sɔ:n¹/ /ʔa³ k^haŋ¹/ /k^ha:³/

หลวงพ่ สอน อะไร ย่า

คำตอบ : /t^ham² maʔ⁵/

ธรรมะ

5. ประโยคกริยา คือ ประโยคบอกเล่าที่มีลักษณะเป็นประโยคกรรมกริยาโดยมีกริยาวางอยู่หน้าประโยค และจะปรากฏหน่วยเสริมบอกสถานที่และหน่วยเสริมบอกเวลา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แบบโครงสร้างของประโยคกริยาชนิดประโยคเริ่ม⁵⁰ ดังนี้

แบบที่ 1 กรรมกริยา + หน่วยกรรมตรง + หน่วยบุพบท + หน่วยเสริมบอกสถานที่ เช่น

/mi:²/ /haŋ² nok⁵/ /ju:³/ /t^hoŋ²/ /kok² ta:n²/

มี รังนก อยู่ บน ดันตาล

/mi:²/ /wen³ ta:²/ /ju:³/ /naj²/ /tu:⁵/

มี แวนตา อยู่ ใน ตู้

แบบที่ 2 หน่วยกรรมตรง + กรรมกริยา + หน่วยขยายกริยา + หน่วยเสริมบอกสถานที่ เช่น

/pu:²/ /mi:²/ /la:j¹/ /t^hi:³/ /t^hoŋ³ na:²/

ปู มี มาก ที่ ทุ่งนา

/p^hak² wen³/ /mi:²/ /la:j¹/ /t^hi:³/ /ʔa:ŋ³ kep² na:m⁵/

ผักแว่น มี มาก ที่ อ่างเก็บน้ำ

แบบที่ 3 หน่วยเสริมบอกสถานที่ + กรรมกริยา + หน่วยกรรมตรง + หน่วยขยายกริยา เช่น

/t^hoŋ²/ /p^hu:² k^haw¹/ /mi:²/ /ko:² p^haj³/ /la:j¹/

บน ภูเขา มี กอไผ่ มาก

/t^hi:³/ /wat⁵/ /mi:²/ /ce:² di:²/ /la:j¹/

ที่ วัด มี เจดีย์ มาก

⁵⁰ ประโยคเริ่ม หมายถึง ประโยคที่ใช้เริ่มต้นการสนทนาได้ เพราะเมื่อพูดแล้วผู้ฟังจะเข้าใจความหมายได้ทันที ไม่จำเป็นต้องอาศัยคำพูดที่มาก่อน ประโยคเริ่มอาจจะอยู่ตอนต้นของการสนทนาหรือตอนกลางของการสนทนาก็ได้.

โครงสร้างประโยคชนิดไม่เริ่ม⁵¹ มีดังนี้

แบบที่ 4 สกรรมกริยา + หน่วยกรรมตรง เช่น

/mi:²/ /pe:w⁵/ /la:j¹/

มี แผลเป็น มาก

แบบที่ 5 แบบสกรรมกริยา เช่น

คำถาม : /naj²/ /ta³la:t⁴/ /mi:²/ /p^hik⁵t^haj²/ /la:j¹/ /bo:³/

ใน ตลาด มี พริกไทย มาก ไหม

คำตอบ : /mi:²/ /la:j¹/

มี มาก

แบบที่ 6 แบบหน่วยเสริมบอกสถานที่ เช่น

คำถาม : /moŋ³/ /daj¹/ /mi:²/ /pa:²k^ho:³/ /la:j¹/

ที่ ไหน มี ปลาช่อน มาก

คำตอบ : /naj²/ /sa?²/

ใน สระ

แบบที่ 7 แบบกรรมตรง เช่น

คำถาม : /naj²/ /ka?²doŋ⁵/ /na:⁵p^haj⁵/ /mi:²/ /ʔa³ŋaŋ¹/

ใน กระดัง น้ำสะไก่ มี อะไร

คำตอบ : /het²pa:³/

เห็นป่า

6. ประโยคกรรม ประโยคบอกเล่าที่มีลักษณะเป็นประโยคสกรรมกริยา ซึ่งจะมีหน่วยกรรมตรงวางอยู่ต้นประโยค และมีคำว่า /t^hu:k⁴/ “ถูก” หรือคำว่า /do:n²/ “โดน” วางตามหลังหน่วยกรรมตรง

แบบโครงสร้างของประโยคกรรมชนิดประโยคเริ่ม มีดังนี้

⁵¹ ประโยคไม่เริ่ม คือ ประโยคที่ไ้เริ่มดำเนินการสนทนาไม่ได้ เพราะต้องขึ้นอยู่กับประโยคอื่น ๆ ที่มาก่อนในบทสนทนาเดียวกัน.

แบบที่ 1 หน่วยกรรมตรง + คำว่า /t^hw:k⁴/ ถูก + ประธาน + สกรรมกริยา เช่น

/maj⁵ k'a:n²/ /t^hw:k⁴/ /mɛ:³so:n⁵/ /p^haw¹/ /lɛ:w⁵/

ไม้คาน ถูก ยาย เฒ่า แล้ว

/co:n²/ /t^hw:k⁴/ /tam²lu:at⁴/ /k^ha:³/ /lɛ:w⁵/

โจร ถูก ตำรวจ ฆ่า แล้ว

/mɛ:ŋ² maw³/ /do:n²/ /k^hon²/ /ji:ap⁴/

แมลงเม่า โดน คนเหยียบ

แบบโครงสร้างของประโยคกรรมชนิดประโยคไม่เริ่ม มีดังนี้

แบบที่ 2 แบบกรรมตรงมักปรากฏในประโยคตอบคำถาม เช่น

คำถาม : /p^hu:⁴ daj¹/ /t^hw:k⁴/ /lot⁵/ /son²/

ใคร ถูก รถ ชน

คำตอบ : /p^hi:³ ?a:j⁵/

พี่เขย

แบบที่ 3 แบบประธานปรากฏในประโยคตอบคำถาม เช่น

คำถาม : /nok⁵ cɔ:k⁴/ /t^hw:k⁴/ /p^hu:⁴ daj¹/ /tiŋ²/

นกกระจอก ถูก ใคร ยิง

คำตอบ : /nɔ:ŋ⁵ sa:j²/

น้องชาย

สำหรับโครงสร้างในประโยคบอกเล่าทุกชนิด เมื่อจะทำให้เป็นประโยคปฏิเสธจะเติมคำว่า /bɔ?⁵/ “ไม่” และ คำว่า /bɔ?⁵ daj⁵/ “ไม่ได้” วางอยู่นักกริยา เช่น

ประโยคกริยากรรม เช่น

/caw⁵/ /bɔ?⁵/ /pɛ:ŋ²/ /fan²/

เธอ ไม่ แปรง ฟัน

/ma:⁵/ /bɔ?⁵ daj⁵/ /kin²/ /ti:a:⁴/

ม้า ไม่ได้ กิน หญ้า

/k^haj⁴/ /bw?⁵daj⁵/ /t^haj³/ /lu:p⁵/

ฉัน ไม่ได้ ถ่าย รูป

ประโยคกรรมกริยา เช่น

/cak⁴can³/ /bw?⁵/ /hw:ŋ⁵/

จักจั่น ไม่ ร้อง

/na:²li?²ka:²/ /bw?⁵/ /mun¹/

นาฬิกา ไม่ หมุน

/k^haw¹caw⁵/ /bw?⁵daj⁵/ /fɔ:n⁵/

เขา ไม่ได้ ฟ้อน

ประโยคกริยาทวิกรรม เช่น

/pa:³/ /bw?⁵/ /haj⁴/ /p^ha:⁴fa:j⁴/ /la:n¹/

ปู่ ไม่ ให้ ผ้าฝ้าย หลาน

/ʔa:j⁵/ /bw?⁵/ /pɔ:n⁵/ /k^haw⁴/ /hw:ŋ⁵/

พี่ ไม่ ป้อน ข้าว น้อง

ประโยคกริยา เช่น

/bw?⁵/ /mi:²/ /k^hon²/ /ju:³/ /ba:n⁵/

ไม่ มี คน อยู่ บ้าน

/bw?⁵/ /mi:²/ /bu:aŋ³/ /naj²/ /mɔ:⁴/

ไม่ มี ซ้อน ใน หม้อ

ประโยคกรรม เช่น

/lu:k⁵nok⁵/ /bw?⁵/ /t^hu:k⁴/ /dek²no:j⁵/ /k^haŋ¹/

ลูกนก ไม่ ถูก เด็กน้อย ขัง

/ka?²te:²/ /bw?⁵/ /t^hu:k⁴/ /k^hon²/ /kiŋ²/

กระแต ไม่ ถูก คน ยิง

1.2 ประโยคคำสั่ง

ประโยคคำสั่ง คือ ประโยคที่มีลักษณะเป็นคำสั่งที่ผู้พูดสั่งให้ทำในสิ่งต่าง ๆ ตามที่ผู้พูดต้องการ การเรียงคำในประโยคคำสั่งมีรูปประโยคเช่นเดียวกับประโยคบอกเล่า และมีคำลงท้ายประโยคเพื่อบ่งบอกความบังคับของกริยา

แบบโครงสร้างประโยคชนิดประโยคเริ่ม ดังนี้

แบบที่ 1 สกรรมกริยา + หน่วยกรรมตรง เช่น

/so:m ³ /	/ba:n ⁵ /
ซ่อม	บ้าน
/ce:k ⁴ /	/p ^h a: ⁴ hom ³ /
แจก	ผ้าห่ม

แบบที่ 2 สกรรมกริยา + หน่วยกรรมตรง + คำลงท้าย เช่น

/tat ² /	/maj ⁵ /	/me: ⁵ /
ตัด	ไม้	ซี
/p ^h a: ³ /	/fu:n ² /	/me: ⁵ /
ผ้า	พื้น	ซี

แบบที่ 3 อกรรมกริยา + คำลงท้าย เช่น

/k ^h an ² /	/ko: ⁵ /
คัน	นะซี
/t ^h o:j ¹ /	/lo:j ² /
ถอย	เลย

แบบที่ 4 อกรรมกริยา + ส่วนขยาย (คำหลังกริยา) เช่น

/ju:n ² /	/k ^h u:n ⁴ /
ยืน	ขึ้น
/ho? ² /	/daj ⁵ /
เหาะ	ได้

แบบที่ 5 อกรรมกริยา + ส่วนขยาย (คำหลังกริยา) + คำลงท้าย เช่น

/ni: ¹ /	/paj ² /	/lo:j ² /
หนี	ไป	เลย

/luk⁵/

ลูก

/k^hu:n⁴/

ขึ้น

/me:⁵/

ชี

นอกจากนี้ในภาษาหล่มยังมีประโยคคำสั่งอีกประเภทหนึ่งที่แสดงการห้าม โดยมีคำว่า /ja:³/ “อย่า” เรียงอยู่หน้ากริยา ประโยคประเภทนี้จะละผู้กระทำ (ประธาน) ไปได้ มีวิธีการเรียงคำในประโยค ดังนี้

แบบที่ 6 /ja:³/ + กริยา + (กริยาวิเศษณ์) + คำลงท้าย เช่น

/ja:³//jut²//me:⁵/

อย่า

หยุด

ชี

/ja:³//no:n²//døk²//dø:⁵/

อย่า

นอน

ดีก

นะ

/ja:³//mi:a²//sa:⁵//dø:⁵/

อย่า

กลับ

ช้า

นะ

แบบโครงสร้างประโยคชนิดประโยคไม่เริ่ม มีดังนี้

แบบที่ 7 แบบสกรรมกริยา เช่น

/bɔ?⁵//tɔŋ⁵//lɔ:m⁵/

ไม่

ต้อง

ล้อม

/bɔ?⁵//tɔŋ⁵//p^hu:k⁴/

ไม่

ต้อง

ผูก

/bɔ?⁵//tɔŋ⁵//k^hon⁵/

ไม่

ต้อง

กั้น

1.3 ประโยคขอร้องหรือชักชวน

ประโยคขอร้องหรือชักชวน มีรูปประโยคเช่นเดียวกับประโยคบอกเล่า โดยจะมีคำลงท้ายเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ชัดเจน คำลงท้ายที่นิยมใช้ในประโยคดังกล่าวสำหรับภาษาหล่ม คือ /dø:⁵/ “นะ” , /nam²dø:⁵/ “ด้วยนะ” , /ko:n³/ “ก่อน” , /ko:n³dø:⁵/ “ก่อนนะ” , /ko:n³me:⁵/ “ก่อนชี” , /dø:³/ “หน่อย” , /dø:³dø:⁵/ “หน่อยนะ” , /lo:t⁵/ “เถอะ” ประโยคชนิดนี้จะละผู้กระทำ (ประธาน) ไปได้ มีลักษณะการเรียงคำในประโยคดังนี้

แบบโครงสร้างประโยค ดังนี้

กริยา + (คำหลังกริยา) + คำลงท้าย

/p^hi:k⁴/

/dɛ:³/

หลีก

น้อย

/k^ha:j²/

/lo:t⁵/

คาย

เถอะ

/ku:⁵/

/nam²dɛ:⁵/

กู่

ด้วยนะ

/wa:ŋ²/

/loŋ²/

/kw:n³dɛ:⁵/

วาง

ลง

ก่อนนะ

/kep²/

/waj⁵/

/kw:n³mɛ:⁵/

เก็บ

ไว้

ก่อนซี

/t^hu:¹/

/haj⁴/

/dɛ:³/

ถือ

ให้

น้อย

/ma:²/

/ha:¹/

/dɛ:³dɛ:⁵/

มา

หา

น้อยนะ

1.4 ประโยคคำถาม

ประโยคคำถามคือ ประโยคที่มีใจความเป็นคำถาม ซึ่งจะมีคำที่แสดงคำถามอยู่ในประโยค โดยแต่ละคำจะใช้ในความหมายเฉพาะมีตำแหน่งและหน้าที่แตกต่างกันไป คำที่แสดงคำถามมีหลายคำ เช่นคำว่า /p^hu:⁴daj¹/ “ใคร” หรือคำว่า /ʔa³ʔaŋ¹/ “อะไร” เป็นต้น คำแสดงคำถามทั้ง 2 คำนี้ทำหน้าที่ได้เช่นเดียวกับคำนาม คือเป็นประธาน กรรมหรือบทขยายก็ได้ อาจมีตำแหน่งการวางอยู่ได้ทั้งต้นประโยค กลางประโยค หรือท้ายประโยคก็ได้

ประโยคคำถามสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ตามลักษณะของคำที่เป็นคำถามดังต่อไปนี้

1. ประโยคคำถามที่มีคำแสดงคำถามทำหน้าที่เป็นประธานในประโยค ใช้คำว่า /p^hu:⁴daj¹/ “ใคร” กับคำว่า /ʔa³ʔaŋ¹/ “อะไร” เป็นคำแสดงคำถามโดยมีโครงสร้างประโยคดังนี้คือ

คำแสดงคำถาม	+	กริยา	+	(กรรม)	+	(ส่วนขยาย)	เช่น
/p ^h u: ⁴ daj ¹ /		/ma: ² /		/t ^h i: ³ /		/ba:n ⁵ /	
ใคร		มา		ที่		บ้าน	
/ʔa ³ kʰaŋ ¹ /		/ju: ³ /		/naj ² /		/tu: ⁵ /	
อะไร		อยู่		ใน		ตู้	
/p ^h u: ⁴ daj ¹ /		/det ² /		/p ^h ak ² buŋ ⁵ /		/naj ² /	/saʔ ² /
ใคร		เด็ด		ผักบุ้ง		ใน	สระ
/ʔa ³ kʰaŋ ¹ /		/ju: ³ /		/t ^h əŋ ² /		/laŋ ¹ kʰa: ² /	
อะไร		อยู่		บน		หลังคา	

2. ประโยคคำถามที่มีคำแสดงคำถามทำหน้าที่เป็นกรรมในประโยค ใช้คำว่า /p^hu:⁴ daj¹/ “ใคร” กับคำว่า /ʔa³ kʰaŋ¹/ “อะไร” เป็นคำแสดงคำถามเหมือนกับข้อแรกแต่มีตำแหน่งและหน้าที่ต่างกัน โดยมีโครงสร้างประโยคดังนี้คือ

ประธาน	+	กริยา	+	คำแสดงคำถาม	เช่น
/te:n ³ /		/to:t ⁴ /		/p ^h u: ⁴ daj ¹ /	
แต่น		ต๋อย		ใคร	
/ma: ¹ /		/haw ³ /		/p ^h u: ⁴ daj ¹ /	
หมา		เห่า		ใคร	
/caw ⁵ /		/kin ² /		/ʔa ³ kʰaŋ ¹ /	
เธอ		คิม		อะไร	

3. ประโยคคำถามที่มีคำแสดงคำถามทำหน้าที่เป็นส่วนขยายในประโยค ใช้คำว่า /p^hu:⁴ daj¹/ “ใคร” กับคำว่า /ʔa³ kʰaŋ¹/ “อะไร” เป็นคำแสดงคำถามเหมือนกันแต่มีตำแหน่งและหน้าที่ต่างกัน โดยมีโครงสร้างประโยคดังนี้คือ

ประธาน	+	กริยา	+	คำแสดงคำถาม	เช่น
/sa:ŋ ³ faj ² /		/pen ² /		/ʔa ³ kʰaŋ ¹ /	
ช่างไฟ		เป็น		อะไร	
/nok ⁵ ke:w ⁵ /		/pen ² /		/ʔa ³ kʰaŋ ¹ /	
นกแก้ว		เป็น		อะไร	

/man²/ /pen²/ /p^hu:⁴daj¹/

มัน เป็น ใคร

4. ประโยคคำถามที่มีคำแสดงคำถามทำหน้าที่เป็นคำขยายกริยาในประโยค เนื่องจากเป็นการถามถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดกริยานั้นขึ้น ใช้คำอยู่ 4 คำคือ /pen²กัาŋ¹/ , /het⁵กัาŋ¹/ “ทำไม” , /kɑ:m²daj¹/ “เมื่อไร” , /moŋ³daj¹/ “ที่ไหน” และคำว่า /caŋ²daj¹/ “อย่างไร” เป็นคำแสดงคำถาม ซึ่งแต่ละคำจะทำหน้าที่เหมือนกัน แต่ต่างกันที่ความหมายที่นำไปใช้ในประโยค โดยมีรายละเอียดและโครงสร้างประโยคดังนี้คือ

4.1 คำว่า /pen²กัาŋ¹/ , /het⁵กัาŋ¹/ “ทำไม” เป็นคำแสดงคำถามที่ตำแหน่งวางอยู่ได้ทั้งต้นประโยคและท้ายประโยค โดยเมื่อย่างอยู่ต้นประโยคนิยมใช้คำว่า /pen²กัาŋ¹/ และเมื่อย่างอยู่ท้ายประโยคนิยมใช้คำว่า /het⁵กัาŋ¹/ ซึ่งทำหน้าที่ขยายกริยา ดังนี้

แบบที่มีตำแหน่งวางอยู่ต้นประโยค เช่น

คำแสดงคำถาม	+	ประธาน	+	กริยา
/pen ² กัาŋ ¹ /		/nok ⁵ ka? ² pu:t ⁴ /		/ho:ŋ ⁵ /
ทำไม		นกกกระปูด		ร้อง
/pen ² กัาŋ ¹ /		/na:m ⁵ sa: ² /		/hi:a ³ /
ทำไม		น้ำชา		หก
/pen ² กัาŋ ¹ /		/da:w ² /		/tok ² /
ทำไม		ดาว		ตก

แบบที่มีตำแหน่งวางอยู่ท้ายประโยค เช่น

ประธาน	+	กริยา	+	คำแสดงคำถาม
/ŋu:a ² /		/ho:ŋ ⁵ /		/het ⁵ กัาŋ ¹ /
วัว		ร้อง		ทำไม
/ma: ¹ /		/h :n ¹ /		/het ⁵ กัาŋ ¹ /
หมา		หอน		ทำไม
/man ² /		/ma: ² /		/het ⁵ กัาŋ ¹ /
มัน		มา		ทำไม

4.2 คำว่า /kʰa:m² daj¹/ “เมื่อไร” เป็นคำแสดงคำถามที่เกี่ยวกับเรื่องเวลา สามารถวางอยู่ได้ทั้งต้นประโยคและท้ายประโยค ทำหน้าที่ขยายกริยาที่มีการเรียงลำดับคำดังนี้

แบบที่มีตำแหน่งวางอยู่ต้นประโยค เช่น

คำแสดงคำถาม + ประธาน + (คำช่วยหน้ากริยา) + กริยา

/kʰa:m² daj¹/ /kaj³/ /si:³/ /kʰan¹/

เมื่อไร ไก่ จะ ขัน

/kʰa:m² daj¹/ /lot⁵ faj²/ /si:³/ /ma:²/

เมื่อไร รถไฟ จะ มา

/kʰa:m² daj¹/ /pʰu:² kʰaw¹ faj²/ /si:³/ /la?² bo:t⁴/

เมื่อไร ภูเขาไฟ จะ ระเบิด

/kʰa:m² daj¹/ /faj²/ /si:³/ /mo:t⁵/

เมื่อไร ไฟ จะ มอด

แบบที่มีตำแหน่งวางอยู่ท้ายประโยค เช่น

ประธาน + (คำช่วยหน้ากริยา) + กริยา + คำแสดงคำถาม

/lo:ŋ² li:an²/ /po:t⁴/ /kʰa:m² daj¹/

โรงเรียน เปิด เมื่อไร

/lu:a² bin²/ /si:³/ /loŋ²/ /kʰa:m² daj¹/

เครื่องบิน จะ ลง เมื่อไร

/lu:aŋ¹ ta:²/ /si:³/ /tu:n³/ /kʰa:m² daj¹/

หลวงตา จะ ดั้น เมื่อไร

4.3 คำว่า /moŋ³ daj¹/ “ที่ไหน” เป็นคำแสดงคำถามเกี่ยวกับสถานที่เพื่อต้องการทราบผลที่เกิดขึ้นจากกริยานั้น มีตำแหน่งวางอยู่ท้ายประโยค ทำหน้าที่ขยายกริยา มีการเรียงลำดับคำดังนี้

ประธาน + กริยา + คำแสดงคำถาม เช่น

/baŋ⁵ faj²/ /tok²/ /moŋ³ daj¹/

บั้งไฟ ตก ที่ไหน

/ka?² bu:aj²/ /ju:³/ /moŋ³ daj¹/

กระบวย อยู่ ที่ไหน

/k^haw⁴ maw³/ /ju:³/ /mon³ daj¹/

ข้าวเมา อยู่ ที่ไหน

4.4 คำว่า /can² daj¹/ “อย่างไร” เป็นคำแสดงคำถามเพื่อต้องการทราบผลที่เกิดขึ้นจากกริยานั้น มีตำแหน่งวางอยู่ท้ายประโยค ทำหน้าที่ขยายกริยา มีการเรียงลำดับคำดังนี้

ประธาน + กริยา + คำแสดงคำถาม เช่น

/k^ho:⁴ ti:n²/ /k^ha:j¹/ /can² daj¹/

กำไรเท่า ขาย อย่างไร

/k^haw⁴ ma:k⁴/ /het⁵/ /can² daj¹/

ข้าวหมาก ทำ อย่างไร

/he:¹/ /sa:n¹/ /can² daj¹/

แห สาน อย่างไร

5. ประโยคคำถามที่มีคำแสดงคำถามเกี่ยวกับจำนวน อาจจะมีตำแหน่งวางอยู่ท้ายประโยคหรือวางอยู่หน้าคำลักษณนามซึ่งอยู่ท้ายประโยคก็ได้ คำแสดงคำถามที่นิยมใช้ในประโยคคำถามประเภทนี้ คือคำว่า /t^ho:³ daj¹/ “เท่าไร” และคำว่า /cak²/ “กี่” โดยคำทั้งสองนี้จะมีตำแหน่งการวางคำในประโยคแตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 คำว่า /t^ho:³ daj¹/ “เท่าไร” เป็นคำแสดงคำถามเกี่ยวกับจำนวนของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ นิยมวางอยู่ท้ายประโยค มีโครงสร้างประโยคดังนี้

ประธาน + คำคุณศัพท์ + คำแสดงคำถาม เช่น

/sa:¹ la:²/ /ku:an⁵/ /t^ho:³ daj¹/

ศาลา กว้าง เท่าไร

/si:ak⁵/ /ti:a:w²/ /t^ho:³ daj¹/

เชือก ยาว เท่าไร

/?a:j⁵/ /su:ŋ¹/ /t^ho:³ daj¹/

พี่ชาย สูง เท่าไร

5.2 คำว่า /cak²/ “ก็” เป็นคำแสดงคำถามเกี่ยวกับจำนวนของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ นิยมวางอยู่หน้าคำลักษณนามที่อยู่ท้ายประโยค มีโครงสร้างประโยคดังนี้

ประธาน	กริยา	(กรรม)	คำแสดงคำถาม	ลักษณนาม	เช่น
/kuŋ ⁵ /	/ta:j ² /	-	/cak ² /	/to: ² /	
กึ่ง	ตาย		ก็	ตัว	
/ʔi: ² meʔ ² /	/mi: ² /	/p ^h a: ⁴ maj ¹ /	/cak ² /	/p ^h u:n ¹ /	
แม่	มี	ผ้าไหม	ก็	ผืน	
/pa: ⁵ /	/mi: ² /	/lu:k ⁵ /	/cak ² /	/k ^h on ² /	
ป่า	มี	ลูก	ก็	คน	

6. ประโยคคำถามที่มีคำแสดงคำถามใช้เป็นคำคุณศัพท์ขยายนาม เป็นการถามถึงสถานที่หรือตำแหน่งที่อยู่ของคนและสิ่งต่าง ๆ คำแสดงคำถามที่นิยมใช้ในประโยคคำถามประเภทนี้คือคำว่า /daj¹/ “ใด, ไหน” มีโครงสร้างประโยคอยู่ 2 แบบดังนี้

แบบที่ 1	ประธาน	คำขยายนาม	ลักษณนาม	คำแสดงคำถาม	เช่น
	/we:n ¹ /	/k ^h aw ¹ caw ⁵ /	/woŋ ² /	/daj ¹ /	
แขวน	เขา	วง	ไหน		
/lot ⁵ /	/kam ² nan ² /	/k ^h an ² /	/daj ¹ /		
รถ	ก้าน	คัน	ไหน		
/si:a ⁴ /	/caw ⁵ /	/to: ² /	/daj ¹ /		
เสือ	เธอ	ตัว	ไหน		

แบบที่ 2	ประธาน	กริยา	กรรม	ลักษณนาม	คำแสดงคำถาม	เช่น
	/ʔi: ² meʔ ² /	/di: ² to:n ² /	/lu:k ⁵ /	/k ^h on ² /	/daj ¹ /	
แม่	สงสาร	ลูก	คน	ไหน		
/na: ⁵ /	/k ^h i: ³ /	/cak ² kaʔ ² ja:n ² /	/k ^h an ² /	/daj ¹ /		
น้ำ	จี	จักรยาน	คัน	ไหน		
/ʔa:w ² /	/kin ² /	/ke:ŋ ² /	/mɔ: ⁴ /	/daj ¹ /		
อ่าว	กิน	แกง	หม้อ	ไหน		

/so:n⁵/ /saj⁵/ /p^ha:⁴p^hε:²/ /p^hu:n¹/ /daj¹/

ตา ไข่ ผ้าขาวม้า ผีน ไหน

7. ประโยคคำถามที่ใช้ถามเพื่อให้ผู้ฟังตอบรับหรือตอบปฏิเสธ มีคำที่ใช้แสดงคำถามอยู่ 4 คำ คือ /ti?⁵/ “หรือ” , /bo:³/ “หรือไม่” , /le:w⁵ti?⁵/ “แล้วหรือ” และคำว่า /bo:³/ “ไหม” ซึ่งแต่ละคำล้วนมีตำแหน่งการวางในประโยคเหมือนกันคือนิยมาวางอยู่ท้ายประโยค มีโครงสร้างประโยคดังนี้

(ประธาน) + กริยา + กรรม + คำแสดงคำถาม เช่น

/k^hi:³/ /ki:an²/ /bo:³/

จี เกวียน ไหม

/so:p⁵/ /si:a⁴ma:k⁴ka?²leŋ³/ /bo:³/

ชอบ เลื้อยคอกกระเช้า ไหม

/caw⁵/ /hen¹/ /ku:ak⁴/ /bo:³/

เธอ เห็น รองเท้าเตะ หรือไม่

/pa:⁵/ /su:⁵/ /p^ha:⁴hom²kuŋ³/ /ti?⁵/

ป่า ชื้อ ผ้าเช็ดตัว หรือ

/luŋ²/ /sa:n¹/ /ka?²doŋ⁵/ /le:w⁵ti?⁵/

ลุง สาน กระดัง แล้วหรือ

8. ประโยคคำถามที่ใช้ถามเพื่อให้เลือกตอบ เป็นประโยคคำถามที่ให้เลือกอย่างใดอย่างหนึ่งในระหว่าง 2 อย่างที่กำหนดให้ จะปรากฏหน่วยกรรมหรือหน่วยกรรม 2 แห่ง เพื่อให้เลือกตอบ ประโยคคำถามประเภทนี้จะใช้คำว่า /lu:¹/ “หรือ” เชื่อมระหว่างหน่วยกรรมทั้งสองคำ ที่สำคัญคือ คำแสดงคำถามในประโยคนี้จะออกเสียงแตกต่างกับตำแหน่งที่วางอยู่ท้ายประโยค มีโครงสร้างประโยคดังนี้

แบบที่ 1 ประธาน + อกรรมกริยา + คำเชื่อม + อกรรมกริยา เช่น

/na:m⁵/ /jen²/ /lu:¹/ /ho:n⁵/

น้ำ เย็น หรือ ร้อน

/na:m⁵ sa:ŋ⁵/ /lək²/ /lu:¹/ /tu:n⁵/

บ่อ ลึก หรือ ตื้น

/ma:k⁴ som⁴ p^ho:² di:²/ /ʔo:n³/ /lu:¹/ /ke:³/

กระเจี๊ยบ อ่อน หรือ แก่

แบบที่ 2 ประธาน + สกรรมกริยา + กรรมตรง + คำเชื่อม + (สกรรมกริยา)

+ กรรมตรง เช่น

/caw⁵/ /si:³/ /kʰo:m⁵/ /p^hom¹/ /lu:¹/ /si:³/ /het⁵/ /ŋa:n²/

เธอ จะ ย่อม ผม หรือ จะ ทำ งาน

/ʔu:aj⁵/ /si:³/ /li:t⁵/ /p^ha:⁴/ /lu:¹/ /si:³/ /la:ŋ⁵/ /sa:m²/

พี่สาว จะ รีด ผ้า หรือ จะ ถ้าง ชาม

/pa:⁵/ /si:³/ /tom⁵/ /pa:² bu:³/ /lu:¹/ /hɔj¹ k^ho:ŋ³/

ป่า จะ ต้ม ปลาบู่ หรือ หอยโข่ง

/na:⁵/ /si:³/ /bœŋ³/ /naŋ¹/ /lu:¹/ /mɔ:¹ lam²/

น้ำ จะ คุ หนั หรือ หมอลำ

/pu:³/ /si:³/ /su:⁵/ /pu:n²/ /lu:¹/ /p^hu:²/

ปู่ จะ ชื้อ ปูน หรือ พลุ

2. ประโยคความรวม

ประโยคความรวม หรือประโยคผสม คือ ประโยคที่ประกอบด้วยอนุพากย์⁵² หลักตั้งแต่ 2 อนุพากย์ขึ้นไป ซึ่งความจริงก็คือ อนกัตถประโยค ตามแนวหลักภาษาดั้งเดิมนั่นเอง⁵³.

ประโยคความรวมในภาษาลุ่ม ก็คือ รูปประโยคเดียวที่มีการเรียงคำแบบ ประธาน + กริยา + กรรม ตั้งแต่ 2 ประโยคขึ้นไป โดยมีหน่วยคำเชื่อมทำหน้าที่เชื่อม ประโยคทั้งสอง เข้าด้วยกัน ประโยคที่นำมารวมกันนี้ประโยคหลังอาจจะประธานไว้ โดยที่ผู้พูดและผู้ฟังสามารถ ทราบได้ว่าคำที่ละไวนั้นหมายถึงอะไร หน่วยคำเชื่อมที่ใช้เชื่อมประโยคเข้าด้วยกัน ได้แก่

⁵² อนุพากย์ หมายถึง ประโยคสามัญลดลงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของประโยคใหญ่

⁵³ ประชุต กุณคร, ภาษาไทยเชิงภาษาศาสตร์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2527), 143.

/ k ^h an ⁴ k a? ² /	ถ้า.....ก็
...../ lɯ: ¹ /	หรือ.....
...../ kw:n ³ lɛ:w ⁵ k ^h ɔj ⁴ /	ก่อนแล้วค่อย.....
...../ t ^h aŋ ⁵ /	ทั้ง.....
...../ tɛ: ³ wa: ³ /	แต่ว่า.....
...../ lɛ:w ⁵ ka? ² /	แล้วก็.....

ประโยคความรวมจะมีคำเชื่อมปรากฏอยู่ในตำแหน่งต่างกัน 2 ลักษณะ คือ

1. มีคำเชื่อมวางอยู่หน้าประโยค
2. มีคำเชื่อมวางอยู่ระหว่างประโยคทั้งสอง

1. ประโยคความรวมที่มีคำเชื่อมวางอยู่หน้าประโยค ซึ่งประโยคแรกจะประกอบด้วย ประธาน + กริยา + (กรรม) ส่วนประโยคหลังจะละประธานไว้ มีโครงสร้างประโยคดังนี้

คำเชื่อม + ประธาน + กริยา + (กรรม) // ⁵⁴ คำเชื่อม + กริยา + (กรรม) + (คำลงท้าย)

/ k^h an⁴ / / tɛ:³ / / ja:k⁴ / / ma:k⁴ / / ka?² / / k^h i:aw⁵ / / lɛ:j² /

ถ้า ย่า หิว หมา ก็ เคี้ยว เลข

/ k^h an⁴ / / caw⁵ / / ja:k⁴ nw:n² / / ka?² / / nw:n² / / mɛ:⁵ /

ถ้า เธอ ง่วง ก็ นอน ชี

/ k^h an⁴ / / dɛ:t⁴ / / hw:n⁵ / / ka?² / / ka:ŋ² / / hom³ /

ถ้า แดด ร้อน ก็ กาง ร่ม

2. ประโยคความรวมที่มีคำเชื่อมวางอยู่ระหว่างประโยคทั้งสอง มีโครงสร้างประโยคดังนี้

ประธาน + กริยา + (กรรม) + คำเชื่อม + กริยา + (กรรม)

/ ta?² wen² / / k^h ɯn⁴ / / lɛ:w⁵ ka?² / / tok² /

ตะวัน ขึ้น แล้ว ก็ ตก

⁵⁴ “//” เส้นคั่นใช้แบ่งประโยคที่เรียงต่อกัน

/ mɛ: ³ so:n ⁵ /		/ kɛ: ³ /		/ tɛ: ³ wa: ³ /		/ k ^h ɲ ¹ hɛ:ɲ ² /					
ยาย		แก่		แต่ว่า		แข็งแรง					
/ ?i: ² p ^h ʋ? ² /		/ ki:aw ³ /		/ k ^h aw ⁴ /		/ lɯ: ¹ /		/ li:aɲ ⁵ /		/ ɲu:a ² /	
พ่อ		เกี่ยว		ข้าว		หรือ		เสียง		วัว	
/ ?a:j ⁵ /		/ kin ² /		/ k ^h aw ⁴ /		/ kɔ:n ³ lɛ:w ⁵ k ^h ʋj ⁴ /		/ k ^h ut ² /		/ lum ¹ /	
พี่		กิน		ข้าว		ก่อนแล้วค่อย		พูด		หลุม	

3. ประโยคความซ้อน

ประโยคความซ้อน คือ ประโยคที่ประกอบด้วยอนุพจน์ต่างชนิดกัน 2 อนุพจน์ขึ้นไป แต่ละอนุพจน์อาจจะมีอนุพจน์อื่นซ้อนอยู่ด้วยอีกก็ได้⁵⁵

ประโยคความซ้อนในภาษาหล่มคล้ายกับประโยคเดี่ยวทั่วไป ที่มีการเรียงคำแบบ ประธาน + กริยา + (กรรม) ต่างกันที่ประโยคความซ้อนจะมีส่วนขยายซึ่งสามารถแยกออกเป็นประธาน + กริยา + กรรม ซ้อนอยู่ ถึงแม้ว่าส่วนขยายจะมีลักษณะเป็นประโยคอีกประโยคหนึ่งก็ตาม แต่ก็อยู่ในตำแหน่งที่ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นส่วนสำคัญของประโยคนั้น เพียงแต่ช่วยขยายให้ประโยคนั้นมีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประโยคที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายในประโยคความซ้อน เรียกว่า อนุพจน์ (clause) และอนุพจน์ที่ปรากฏในประโยคความซ้อนของภาษาหล่มมี 2 ประเภท คือ

1. อนุพจน์คุณศัพท์
2. อนุพจน์วิเศษณ์

1. อนุพจน์คุณศัพท์ ได้แก่ อนุพจน์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายหน่วยหลักในนามวลี และนามวลีนั้นจะทำหน้าที่เป็นประธานหรือเป็นกรรมในประโยค ดังนี้

1.1 อนุพจน์คุณศัพท์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งนามวลีนี้จะทำหน้าที่เป็นประธานในประโยค มีการเรียงลำดับคำดังนี้

ประธาน	+	อนุพจน์คุณศัพท์	+	กริยา		
/p ^h i: 3 kw:ŋ ⁵ /		<u>/t^hi: 3 / ma: 2 / mɯ: 5 wa:n 2 /</u>		/mi:a 2 / lɛ:w 5 /		
ญาติ		ที่	มา	เมื่อวาน	กลับ	แล้ว

⁵⁵ เรียงเดียวกัน , หน้าเดียวกัน.

/nok⁵ k^haw¹/ /t^hi:³/ /k^han¹/ /su:² mu:⁵/ /ta:j²/ /le:w⁵/

นกเขา ที่ ขัน ทุกวัน ตาย แล้ว

/p^hik⁵ k^hi:⁴ nu:¹/ /t^hi:³/ /pu:k⁴/ /k^ha:ŋ⁴/ /hu:a⁵/ /suk²/ /le:w⁵/

พริกชี้หู ที่ ปลุก ข้าง รั้ว สุก แล้ว

/bu:a² la?² p^ha:²/ /t^hi:³/ /na:⁵/ /t^hu:¹/ /ma:²/ /hi:aw³/ /le:w⁵/

โหระพา ที่ น้ำ ถือ มา เขียว แล้ว

1.2 อนุพากย์คุณศัพท์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายหน่วยหลักในนามวลี ซึ่งนามวลีนี้จะทำหน้าที่เป็นกรรมในประโยค มีการเรียงลำดับคำดังนี้

ประธาน + กริยา + กรรม + อนุพากย์คุณศัพท์

/k^hu:²/ /ti:²/ /nak⁵ li:an²/ /t^hi:³/ /lo:k⁵/ /ka:n² ba:n⁵/ /mu:³/

ครู ดี นักเรียน ที่ ลอก การบ้าน เพื่อน

/k^huj⁴/ /so:p⁵/ /lot⁵/ /t^hi:³/ /co:t⁴/ /na:⁴/ /ʔam² p^ho:²/

ฉัน ชอบ รด ที่ จอด หน้า อำเภอ

/la:n¹ sa:j²/ /k^hi:an¹/ /pa:k⁴ ka:²/ /t^hi:³/ /luŋ²/ /su:⁵/ /haj⁴/

หลานชาย เขียน ปากกา ที่ ลุง ชื้อ ให้

/la:n¹ sa:w¹/ /saj³/ /si:a⁴/ /t^hi:³/ /na:⁵/ /fa:k⁴/ /ma:²/

หลานสาว ใส่ เสื้อ ที่ น้ำ ฝาก มา

2. อนุพากย์วิเศษณ์ ได้แก่ อนุพากย์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายหน่วยหลักในกริยวลีและกริยวลีนั้นอาจจะทำหน้าที่เป็นหน่วยกริยากรรมหรือหน่วยกริยากรรมหรือหน่วยทวิกรรม ดังจะอธิบายต่อไปนี้

2.1 อนุพากย์วิเศษณ์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายในหน่วยกริยากรรม มีลักษณะโครงสร้างการเรียงลำดับคำดังนี้

ประธาน + กริยากรรม + อนุพากย์วิเศษณ์

/k^huj⁴/ /tu:n³/ /su:aj¹/ /t^ho:n⁵/ /no:n²/ /døk²/

ฉัน ตื่น สาย เพราะ นอน ดึก

/lu:aŋ¹ p^ho:³/ /k^hεŋ¹ he:ŋ²/ /taŋ⁵ te:³/ /san¹/ /k^haw⁴/ /daj⁵/

หลวงพ่อ แข็งแรง ตั้งแต่ ก็น ข้าว ได้

/k^hu:²/ /p^hu:m²caj²/ /t^hi:³/ /lu:k⁵sit²/ /li:an²cop²/ /lɛ:w⁵/

ครู ภูมิใจ ที่ ลูกศิษย์ เรียนจบ แล้ว

2.2 อนุพากย์วิเศษณ์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายในหน่วยกริยาศกรรม มีลักษณะโครงสร้างการเรียงลำดับคำดังนี้

ประธาน + กริยาศกรรม + กรรม + อนุพากย์วิเศษณ์

/nɔ:ŋ⁵/ /t^haj¹/ /na:²/ /tɔ:n⁵/ /so:n⁵/ /baŋ²k^hap⁵/

น้อง ไถ นา เพราะ ตา บังคับ

/cu:a³/ /t^hɔŋ³/ /su:at⁵mon²/ /ta:m²/ /lu:aŋ¹p^hɔ:³/ /bɔ:k⁴/

สามเณร ท่อง สวดมนต์ ตาม หลวงพ่อ บอก

/k^haw¹caw⁵/ /ha:¹/ /ŋon²/ /sw:⁵/ /dɔ:k⁴bu:a²/

เขา หา เงิน ซื้อ ดอกบัว

2.3 อนุพากย์วิเศษณ์ที่ทำหน้าที่เป็นส่วนขยายในหน่วยทวิกรรม มีลักษณะโครงสร้างการเรียงลำดับคำดังนี้

ประธาน + กริยาทวิกรรม + กรรม , กรรม + อนุพากย์วิเศษณ์

/na:⁵/ /haj⁴/ /ŋon²/ /dek¹kam²p^ha:⁵/ /tɔ:n⁵/ /di:²to:n²/ /man²/

น้ำ ให้ เงิน เด็กกำพร้า เพราะ สงสาร มัน

/pu:³/ /haj⁴/ /pin³to:²/ /tɔ:³/ /paj²/ /wat⁵/

ปู่ ให้ ปิ่นโต ยา ไป วัด

/nɔ:ŋ⁵sa:j²/ /nɔ:n²/ /hɔ:ŋ⁴/ /ʔa:j⁵/ /tɔ:n⁵/ /ja:n⁵/ /p^hi:¹/

น้องชาย นอน ห้อง พี่ชาย เพราะ กลัว ผี
